

Malmö högskola
Skolutveckling och lärande

Examensarbete
15 högskolepoäng

Social sortering i skolan
- en studie av elevsammansättning i
Malmö gymnasieskolor

*Social reproduction in school- A study of secondary schools'
student composition in Malmö*

Fredrik Karlsson
Rasmus Wennergren

Lärarexamen 90hp
Lärarytelse 90hp
2009-11-10

Examinator: Jan Härdig
Handledare: Mats Olsson

Sammanfattning

Syftet med följande studie är att kartlägga och analysera Malmöungdomars vägar genom utbildningssystemet. Undersökningen består av två delar. Dels en kvantitativ del där vi kartlade elevsammansättningen på samtliga gymnasieskolor i Malmö med avseende på variablerna inkomst, utbildning och stadsdel. Dels en kvalitativ del där vi genomförde intervjuer med personer inom skolväsendet i Malmö. Studien visar på att genomsnittselevens inkomst- och utbildningsbakgrund skiljer sig vitt åt på gymnasieskolorna i Malmö. Dessutom kan vi se att skolorna med de högsta respektive lägsta värdena för genomsnittseleven också har en låg spridning i elevsammansättningen och den geografiska koncentrationen för dessa skolor är hög. Sammanfattningsvis pekar resultaten av vår undersökning på att gymnasieskolan i Malmö, trots det fria skolvalet, kan upprätthålla den sociala reproduktionen.

Nyckelord: betygsprincip, närhetsprincip, skolval, social sortering, social reproduktion, kapitalteori, Bourdieu, utbildningssociologi, Malmö

Fredrik Karlsson

Rasmus Wennergren

Handledare: Mats Olsson

Gråbrödersgatan 9

Sofielundsvägen 48D

Examinator: Jan Härdig

211 21 Malmö

214 34 Malmö

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
2 BAKGRUND	9
2.1 Decentralisering	9
2.2 Möjligheten att starta friskolor	10
2.3 Närhetsprincip blir betygsprincip för antagning till gymnasieskolan	10
2.4 Vad innebär dessa gymnasiereformer för elever i Malmö?	10
3 TIDIGARE STUDIER	11
3.1 Vad säger PISA?	11
3.2 Vad säger skolverket?	12
3.3 Vad säger IFAU?	13
3.4 Vad säger andra studier?	14
3.5 Diskussion och sammanfattning av tidigare forskning	15
4. SKEPPET FÖRVÄNTAS SAMTIDIGT FLYTA OCH FLYGA FRAM	18
4.1 Skolan som institution	18
4.2 Bourdieus kapitalteori	21
6 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	25
6.1 Kartläggning	25
6.2 Informantintervjuer	26
6.3 Avgränsningar, problematik och självkritik	26
6.4 Kunskapsteoretiska reflektioner	28
7 KARTLÄGGNING, TOLKNING OCH ANALYS	29
7.1 Malmö och dess stadsdelar	29
7.2 Medelvärde för inkomst och utbildning på skolorna	32
7.3 Spridning hos eleverna med avseende på inkomst och utbildning	35
7.4 Geografisk koncentration och spridning	39
7.5 Val av program och skola	47
7.6 Sammanfattning	49
8 SLUTDISKUSSION	51
REFERENSLISTA	53
BILAGOR	55
Bilaga 1: Variabler	55
Bilaga 2: Från postnummer till stadsdel	57
Bilaga 3: Skolorna	58

Ingenting är så frigörande som abstrakta tankar, men inget är heller så frustrerande som känslan av att nästan fånga dess innehåll. Innehållet låter sig inte ofta fångas utan endast skönjas och i bästa fall beskrivas. För många kan tankarna i denna text vara abstrakta, men känslan man får när man fångat dem kan i ordets korrekta mening vara frigörande.

Om vi tänker oss att samhället är ett spänningsfält, ett fält vari alla möjliga ting, känslor och handlingar tar sig uttryck. Dela sedan in detta fält i mindre motsatspar. Vi kan då tala om par som ”individ och kollektiv”, ”privat och offentlig” och ”kvinna och man”. Någonstans här kan du se på samhället med klarare ögon. Någonstans här kan du börja konkretiseringen.

Ett av de mest intressanta och samtidigt förvirrande motsatsparen är det som kan beskrivas som ”individuell frihet och social reproduktion”. Friheten är individens möjlighet att agera utifrån sin egen vilja och utan hämningar och reproduktionen är en begränsare av samma frihet. Detta motsatspar är förvirrande då vi tycks leva i ett samhälle som över allt hyllar individens frihet, individens möjligheter och individens autonoma ställning, men om man tar ett steg tillbaka så verkar denna frihet inte alltid ha så stor påverkan på hur individen väljer. Om individen hade den frihet som samhället ofta lovordar, borde inte människors val vara mer annorlunda, skilda från varandra? Borde inte människor göra mer galna saker?

I denna text sätter vi en liten del av utbildningsväsendet under lupp, nämligen elevens val av gymnasieprogram och skola. I denna lilla del av samhället vill vi skärskåda kampen mellan frihet och social reproduktion. För att göra detta har vi valt att studera en stor grupp människor, nämligen en hel årskull elever i Malmö. Hur de gjort sina val, och det faktum att de fortfarande i tredje klass är kvar, torde kunna visa på relationen mellan individuell frihet och social reproduktion. Om vi lyckas utröna något gällande detta område kan vi kanske ta steget längre och säga något om det totala spänningsfältet, samhället.

1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Denna uppsats är resultatet av vårt examensarbete på lärarutbildningen vid Malmö högskola. Syftet med denna studie är *att kartlägga och analysera Malmöungdomars vägar genom utbildningssystemet*. Ett sådant syfte måste givetvis brytas ner för att göras undersökningsbart.

Vi har därför valt att försöka svara på följande frågeställningar:

- Finns det generella drag när det gäller elevsammansättning på Malmö gymnasieskolor med avseende på elevernas bakgrund?
- Hur förhåller sig elevsammansättning på Malmös gymnasieskolor till varandra?
- Hur kan en kartläggning av elevsammansättningen tolkas utifrån Bourdieus kapitalteori och tidigare forskning?
- Hur väl stämmer kartläggningen överens med tidigare forskning och yrkesverksammas bild av elevsammansättningen?

Studien bör också ses som ett försök att testa användbarheten i statistisk trubbiga variabler som underlag för en vidare studie.

2 BAKGRUND

När vi slog upp *Dagens Nyheter* den 12 oktober i år hittade vi följande rubrik till en artikel författad av Malin Ekmark: *Snedrekrytering till högskolan består*. Ekmark har uppmärksammat SCB:s och Högskoleverkets statistik som visar att valet till högskolan styrs av social bakgrund. I ingressen kan vi läsa att ”mindre än tio procent av dem som påbörjar sina studier till läkare eller arkitekt kommer från arbetarhem”. För utbildningar till jurist, psykolog, musiker, konstnär och designer finns liknande siffror. Att utbildningssystemet i någon mån är sorterande kan vi konstatera. Snedrekrytering inom utbildningssystemet är en problematik som då och då har lyfts upp i ljuset och i detta kapitel ska vi försöka oss på en liten tillbakablick. Eftersom uppsatsen fokuserar på gymnasieskolan är även den historiska tillbakablicken riktad mot denna skolform.

2.1 Decentralisering

Mellan 1989 och 1991 fördes en livlig debatt om skolans styrning. Resultatet blev att staten gick från detaljstyrning till målstyrning. I samband med detta valde staten att decentralisera makten över skolan. Detta innebar att kommunen övertog ansvaret för ekonomin och för att utforma innehållet i skolans verksamhet. Som grund för detta beslut ligger i huvudsak en proposition, *Ansvar för skolan* (1990).

Samtidigt som decentraliseringen var på tapeten pekades verksamheten ut i regeringens proposition *Växa med kunskaper – om gymnasie- skolan och vuxenutbildningen* (1990). Beslutet att följa dessa två propositionerna ledde till två viktiga saker, dels ovan nämnda decentralisering, dels att skapa 16 nationella program. Alla program fick gemensamma kärnämnen och alla program blev treåriga.¹ Varje kommun fick, från och med 1991 års reform, frihet att inrätta en gymnasieskola och de program som ska finnas på skolan. Denna frihet kom att kompletteras med en mängd reformer som har för avsikt att öka friheten inom skolsystemet, såväl för kommun, skolläring som den enskilda individen.

¹ Vid tidpunkten för denna reform hade det gått 23 år sedan en gymnasiereform senast genomfördes.

2.2 Möjligheten att starta friskolor

Enligt Ljunghill och Svensson (2006) etablerades nya skolor, i och med ett ökat marknadstänkande, som en följd av propositionen *Valfrihet i skolan* som lades 1992 av den dåvarande utbildningsministern Beatrice Ask. Utbudet av gymnasieskolor har ökat snabbt sedan det nya systemet med kommunala bidrag till fristående skolor infördes. 1992 fanns det 16 fristående skolor vilket ska jämföras med 234 skolor läsåret 2003/04. Eleven kan numera välja fritt mellan de fristående - och kommunala skolor.

2.3 Närhetsprincip blir betygsprincip för antagning till gymnasieskolan

Ett ytterligare försök att öka valfriheten har varit genom att frångå närhetsprincipen till betygsprincipen för intagningen till gymnasiet. Närhetsprincipen byggde på att elever blev placerade i gymnasieskola baserat på bostadsort och programval. I Malmö stad tog man hösten år 2000 beslutet att allt gymnasieintaget ska baseras på betyg. Betygsprincipen är meritokratisk och betyget är den merit man konkurrerar med om platser vid gymnasieskolorna. Alla elever i kommunen kan nu söka vilken gymnasieskola och program som helst.

2.4 Vad innebär dessa gymnasiereformer för elever i Malmö?

Efter etablering av fristående gymnasieskolor och övergången från närhetsprincip till betygsprincip finns det enligt Malmö stad hemsida (2009) 17 olika nationella program med sammanlagt 80 olika inriktningar att välja på i Malmö. Om man sedan lägger till att dessa program och inriktningar finns på 40 olika skolor kan vi konstatera att utbildningslandskapet är stort. Om vi jämför dagens situation med tiden innan gymnasiereformen 1991 då en elev kunde välja mellan maximalt 22 olika program kan vi konstatera att valmöjligheterna i Malmö utan tvekan har ökat. Enligt katalogen *Ditt gymnasieval Läsåret 2010/11 Utbildningsförvaltningen Malmö stad* har eleverna möjlighet att rangordna tre kombinationer av skola och program. Vissa program i Malmö är förlagat till endast en skola medan andra program finns på flera skolor. Om eleven inte kommer in på någon av sina tre valkombinationer lottas eleven in på en fjärde skola. I Malmö är det framförallt stor konkurrens på naturvetenskapliga- och samhällsvetenskapliga programmet, men på de flesta andra program kommer alla sökanden in. Ca 90 procent antas till sitt förstahandsval.

3 TIDIGARE STUDIER

Det fria skolvalet har varit föremål för flera studier och rapporter under de senaste åren. Många rapporter angränsar till vår studie och varandra. Vi valt att lyfta fram de rapporter som representerar huvuddragen i forskningsfältet och som på ett tydligt sätt angränsar till vår studie.

3.1 Vad säger PISA?

Knowledge and Skills for Life

I den internationella studien "*Knowledge and Skills for Life*" (PISA, 2000) har PISA gjort en grundläggande analys av hur olika sociala faktorer påverkar elevernas prestationer i skolan. PISA framhåller att den sociala bakgrunden har betydelse för skolprestationen och den starkaste förklarande faktorn är föräldrarnas utbildningsnivå. Vi finner ytterligare två intressanta slutsatser i studien. Den första är att hela elevens sociala omgivning påverkar studiemotivationen och studiesatsningarna. Det är alltså inte enbart familjens bakgrund som är viktig utan också hur den sociala omgivning som eleven befinner sig i ser ut. Exempelvis har segregationen på bostadsmarknaden effekter på de enskilda elevernas studieresultat. Ökande skillnader i resultat mellan skolor i storstäderna kan därför kopplas till den ökande boendesegregationen.

Den andra slutsatsen vi finner intressant från PISA är att effekten av den genomsnittliga sociala, ekonomiska och kulturella statusen hos eleverna på en skola kan väga tyngre för den enskilda elevens resultat än vad den individuella bakgrunden gör. En skola som har en hög andel elever med välutbildade föräldrar skapar med stor sannolikhet höga genomsnittsresultat för skolan som helhet.

Slutligen konstaterar PISA att de olika faktorernas inflytande bör studeras tillsammans för att se dessa enskilda och kombinerade effekter för resultaten i skolan.

3.2 Vad säger skolverket?

Valfriheten och dess effekter

Rapporten *"Valfriheten och dess effekter inom skolområdet"* (Skolverket, 2003) har som syfte att belysa valfrihet och dess effekter i ett likvärdighetsperspektiv.

I resultatdelen lyfter Skolverket fram att möjligheten till att välja skola har skapat konkurrens, vilket kan ha positiva effekter för pedagogisk och organisatorisk förnyelse. En annan effekt som kunde visas var att vissa skolor tappade de studiemotiverade eleverna och goda lärarkrafter.

Vad det gäller relationen mellan valfrihet och segregation skriver Skolverket att "Valfriheten är ett samhällsligt projekt för i första hand de välutbildade som bor i storstäder, förortskommuner och stora städer. Där finns valmöjligheterna som i högre grad utnyttjas av högutbildade." (s. 12) Detta synliggörs, enligt rapporten, genom att de elever som har högutbildade föräldrar är överrepresenterade i den grupp som gjort "aktiva" val till gymnasiet. Studien visar att den etniska och prestationsmässiga segregationen har ökat mellan skolorna.

Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?

I rapporten *"Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?"* (Skolverket, 2009) framhålls att det generella sambandet mellan elevens resultat och föräldrarnas utbildningsbakgrund i grundskolan inte har kommit att påverkats positivt, på individ eller skolnivå, av den generella höjning av utbildningsnivån som skett i samhället. Rapporten drar slutsatsen att de positiva effekter som en generellt höjd utbildningsnivå i landet skulle kunna ha har motverkats av ökad boende- och skolegregation.

Rapporten beskriver också hur de genomsnittliga resultaten i svensk grundskola har försämrats i vissa avseenden samtidigt som spridningen av resultaten har ökat mellan skolor och elevgrupper. Det har bland annat skett en ökad differentiering i betyg mellan olika elevgrupper med avseende på social bakgrund, kön och framförallt föräldrarnas utbildningsbakgrund.

Studieresultat i gymnasieskolan från 2008

I Skolverkets rapport *"Studieresultat i gymnasieskolan"* (2008) uppvisas samma mönster för gymnasieskolan. Faktorerna studietradition från hemmet och invandrarbakgrund har stor

betydelse för hur eleven lyckas i gymnasieskolan. Samtidigt som elever som slutfört en fullständig gymnasieutbildning ökar avbryter nära hälften av eleverna med utländsk bakgrund och lågutbildade föräldrar gymnasiet.

Skolverket drar slutsatsen att fler eleverna med slutbetyg har grundläggande behörighet samt att elever på yrkesutbildningar har förbättrat sina resultat mest.

Förändrad elevsammansättning på gymnasieskolan i samband med ändrad intagningsprincip

Utredning- och statistikkontoret (USK) i Stockholms stad har i sin utredning *"Förändrad elevsammansättning på gymnasieskolan i samband med ändrad intagningsprincip"* (2002) gjort en analys och redovisning av elevsammansättningen i Stockholms kommunala gymnasieskolor före och efter förändringen av intagningsprincipen. Rapporten visar att förändringen från närhetsprincipen till betygsprincipen har fått den geografiska rörligheten att öka och att elevsammansättningen delvis har förändrats. Samtidigt visar också rapporten ökande segregation mellan skolor när det gäller elevernas bakgrund. Detta gäller samtliga faktorer; socioekonomisk bakgrund, utländsk bakgrund och kön. Slutsatsen i rapporten är att den politiska ambitionen med att bryta effekten av boendesegregeringen, med en ny antagningsprincip, inte har lyckats.

3.3 Vad säger IFAU?

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) har släppt två rapporter som studerar effekterna av det fria skolvalet.

Vad innebär införandet av fritt skolval i Stockholm för segregeringen i skolan?

I rapporten *"Vad innebär införandet av fritt skolval i Stockholm för segregeringen i skolan?"* har Söderström och Uusitalo (2005) studerat hur elevernas ökade valmöjlighet till gymnasieskolan påverkat segregationen i skolan. Studien visar att valmöjligheten har inneburit en kraftig förändring av elevspridningen över skolorna. Resultaten pekar också på att kunskapssegregeringen, den socioekonomiska segregeringen och den etniska segregeringen har ökat.

Betygsintagning och elevers studieframgång i Stockholms gymnasieskolor?

I rapporten *"Betygsintagning och elevers studieframgång i Stockholms gymnasieskolor"* (2006) har Söderström (2006) studerat hur införande av betygsprincipen vid antagningen påverkade elevernas studieresultat. Den generella slutsatsen i rapporten är att valmöjligheten inte påverkar studieresultaten positivt. Däremot kan Söderström se vissa negativa effekter för de grupper som väljer gymnasieskola baserat på begränsad information. Detta menar han hänger samman med att dessa grupper inte gör "optimala" val.

3.4 Vad säger andra studier?

Flum? nej en ökad segregation, en rapport om skolans tyngsta problem

En liknande bild som i IFAU målas upp i Rapporten *"Flum? nej en ökad segregation, en rapport om skolans tyngsta problem"*. Lindgren (2005) har studerat betygsutvecklingen i Stockholm, Göteborg och Malmö med fokus på sociala skillnader inom grundskolan. Den övergripande slutsatsen är att genomsnittsbetygen i de socialt gynnade områdena stiger något medan värdena är oförändrade eller sjunkande i socialt missgynnade områden. Några generella positiva effekter för "underprivilegierade" skolor kan inte Lindgren visa. Dessa skolor kan istället ha fått en tyngre arbetsbörda då det fria skolvalet har gjort att studiemotiverade elever flyr från dessa skolor. En annan slutsats är att måluppfyllelsen på skolorna hänger tätt samman med de yttre sociala villkoren och kan därför inte enbart förklaras med skolinterna faktorer.

Skolan under 1990-talet - Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier

I inledningen av *"Välfärd och skola"* beskriver Donald Broady (2000) gymnasieskolans förändringar och dess konsekvenser för olika elevgrupper. Det är en beskrivning av en gymnasieskola med ökad social differentiering. De svagaste elever samlas i individuella program där deras chanser att ta sig vidare till ett gymnasieprogram är små. Glappet mellan högskolornas/universitetens antagningskrav och de yrkesförberedande gymnasieprogrammen gör det svårt för eleverna där att läsa vidare. Samtidigt beskrivs hur de naturvetenskapliga programmen fortsatt har förstärkt sin roll som elitutbildning för de elever

med högst betyg, från de högsta samhällsklasserna. Samhällsprogrammet har gått åt andra hållet och blivit allt mer heterogent.

Det beskrivs också hur den ökade mångfalden av utbildningsalternativ har kommit att öppnat möjligheter för elevgrupperna från de övre samhällsklasserna. För att utnyttja detta hav av utbildningsalternativ krävs förutsättningar i form av kulturellt kapital vilket medfört att grupper ur de övre samhällsklasserna har kommit att gynnas. Det har blivit allt viktigare för eliten att välja rätt skola och därigenom välja den bästa utbildningsvägen för deras barn. Samtidigt beskrivs det hur utbildningskonkurrensen har skapat nya möjligheter för elever med höga betyg men från "fel" bakgrund att ta sig in på de prestigefyllda skolorna. En iakttagelse vi finner intressant är att elever med bakgrund i de högre samhällsklasserna i större utsträckning söker sig till studieförberedande och prestigefyllda utbildningar om man jämför med elever ur lägre samhällsklasser med samma betygssnitt.

Denna studie genomfördes innan någon kommun hade gått från närhetsprincip till betygsprincip för intag till gymnasieskolan. Några hypoteser om den stundande framtiden målades upp. För det första menar Broady att en betygsgrundad antagning skulle ses som ett hot mot de familjer som genom sitt boende haft förtur till prestigefyllda skolor. För det andra menar han att dessa resursstarka grupper skulle agera för att komma runt en heterogenisering av skolan. Ett sätt förespås att vara genom lobbying för alternativa urvalsförfarande. Exempelvis en kvot som kommer in på intervjuer och andra tester. Ett annat sätt är att skapa elitskolor med informella hinder som till exempel en särartad kultur och exklusiva umgängesformer.

3.5 Diskussion och sammanfattning av tidigare forskning

Den tidigare forskning vi tagit del av pekar i mångt och mycket åt samma håll. Skillnaderna mellan skolor har ökat och differentieringen mellan eleverna växer. Men är detta den enda bilden av verkligheten? Svaret är självklart nej. I den politiska debatten kan vi höra att övergången till betygsprincipen har skapat möjligheter för studiemotiverade elever från "förorten" att ta sig in i de prestigefyllda skolorna i centrum. Vi kan också höra att betygsprincipen har skapat ett rättvisst system där elevernas individuella prestationer är det som styr vilken skola de har möjligheter gå på. Från borgerligt och socialdemokratiskt håll beskrivs ett system där eleverna inte längre är bundna av det område som de kommer ifrån.

Vi har inte funnit stöd för dessa optimistiska bilder i forskningen.² Kanske är det så att om man inte ser en problematik med det fria skolvalet blir det inte lika angeläget att forska om detta?

Innan vi går över till att försöka sammanfatta slutsatser och hypoteser från tidigare forskningen vill vi nämna två ytterligare saker. För det första har vi valt att ta med både studier om grundskolan och gymnasieskolan. Detta trots att vår studie är begränsad till gymnasieskolan. Detta då vi menar att det är sannolikt att de mönster som finns i grundskolan också återkommer i gymnasieskolan. Dessutom vill vi tillägga att studierna ofta är stockolmsbaserade. Slutsatserna bör därför ses i ljuset av detta.

Sammanfattning av tidigare studier

För att få en överblick har vi här sammanställt de slutsatser och hypoteser från de tidigare studierna i punktform. Vi börjar med slutsatserna:

- Elevens sociala bakgrund har betydelse för elevens studiemotivation och skolframgång och i flera studier lyfts föräldrarnas utbildningsbakgrund fram som den starkaste förklarande faktorn
- Elever med högutbildade föräldrar gör i större grad ”aktiva” val
- Hela den sociala omgivningen har betydelse för elevens skolgång
- Differentiering i betyg har ökat mellan olika elevgrupper med avseende på social bakgrund, kön och föräldrarnas utbildningsbakgrund
- Övergången till betygsprincipen har fått den geografiska rörligheten att öka och elevsammansättningen på skolorna har förändrats
- Segregation mellan skolorna har ökat med avseende på socioekonomisk bakgrund, utländsk bakgrund och kön
- Resultatskillnaderna mellan skolorna har ökat
- En skola som har en hög andel elever med välutbildade föräldrar skapar med stor sannolikhet höga genomsnittsresultat

² Vi syftar här till svensk forskning som berör det fria skolvalet. Det finns en hel del rapporter, inte minst från Svenskt Näringsliv, som beskriver fördelarna med friskolor men den forskningen har fallit utanför denna studie då den inte direkt berör det fria skolvalet.

Hypoteserna är:

- Konkurrensen som skapats i och med den ökade valfriheten har positiva effekter för pedagogisk och organisatorisk förnyelse
- Skolor med låg status har fått en tyngre arbetsbörda då det fria skolvalet har gjort att studiemotiverade elever flyr från dessa skolor.
- Betygsgrundad antagning är ett hot mot de familjer som genom sitt boende haft förtur till prestigefyllda skolor
- Särartad kultur och exklusiva umgängesformer kan komma att användas som informella hinder för att exkludera oönskat klientel från elitens skolor

4. SKEPPET FÖRVÄNTAS SAMTIDIGT FLYTA OCH FLYGA FRAM

Pierre Bourdieus sociologi utreds i *Kultur och utbildning* (1985) av Donald Broady. Den läsare som är intresserad av utbildning torde fastna vid de många antaganden som Bourdieu gör gällande för utbildningssystemet. ”utbildningssystemet fördelar kulturellt kapital, men är också av avgörande betydelse för detta kapitals existens som sådant: det formar människors habitus så att de blir disponerade att erkänna det slags värden varpå det kulturella kapitalet vilar.” (Broady, 1985, s. 59).

Av denna mening att döma äger utbildningssystemet stor betydelse. Men för den ovane läsaren av utbildningssociologiska texter krävs en analys av några begrepp för att Bourdieus tanke ska bli tydlig. Läsaren måste först ta reda på vad ett ”utbildningssystem” är. Därefter måste läsaren skaffa sig en förståelse av Bourdieus ”kapitalbegrepp” och slutligen reda i vad ”habitus” är för något. Först efter att detta är gjort kan man använda sig av Bourdieus antaganden i sociologiska studier av skolan. I detta kapitel, som vi benämnt *Skeppet förväntas samtidigt flyta och flyga fram*, ämnar vi redogöra för centrala tankar hos Bourdieu och andra utbildningssociologer. Först efter detta kan vi använda oss av utbildningssociologers antaganden som grund för våra undersökningar.

4.1 Skolan som institution

Inom utbildningssociologin använder man ofta institutionsbegreppet för att beskriva utbildningssystemet. Med institution menar Bourdieu och Passeron (1977, s. 51f) en samhällsbärande funktion som producerar och reproducerar de förhållanden som ligger till grund för institutionens existens. Endast genom att reproducera det omgivande samhällets värden kan institutionen fortleva. I det fall då institutionen inte reproducerar de värden som ligger till grund för dess existens förlorar institutionen legitimitet i samhället. Förenklat kan man anta att samhällets värden och normer härmed blir ramar för institutionens möjliga värden, normer och handlingar.

För att bena ut vad vi menar med ”grund för existens” kan vi ta oss en titt på skolans roll som institution. Kurt Liljequist beskriver i *Skola och samhällsutveckling* (1999) att följande

komponenter finns i de krav på reproduktion som samhället ställer på skolan idag: socialisation, kvalifikation och sortering.

Det socialiserande kravet innebär att skolan ska fostra individerna till fullvärdiga demokratiska medborgare. Man förväntar sig att eleverna tar till sig, och i handling visar på förståelse av, skolans värdegrund. Skolan ska dessutom se till att eleverna genom denna socialisation genomgår identitetsträning. Eleven ska utforska och förstå sin relation till andra människor.

Det kvalificerande kravet innebär att skolan förväntas producera arbetskraft åt näringsliv och offentlig sektor. Som exempel kan nämnas omställningen från agrart till industriellt samhälle. Då byggdes utbildningsväsendet ut och omformades för att skapa kompetenser för ett nytt samhälle. Nya kompetenser krävdes av arbetskraften och införandet av den allmänna skolgången skulle svara mot dessa krav från samhället.

Liljequist menar att det sorterande kravet i praktiken ska förstås som att skolan med betyg sorterar människor i för samhället önskvärda roller. Man förbereder på så sätt individen att hantera den plats i samhället den tilldelats. Bernstein och Lundgren har en liknande uppdelning i sin bok *Makt, kontroll och pedagogik* (1983, s. 20). Dessutom lägger man här till en kategori som man kallar ”arbetstillfällen”. Skolan bereder arbetstillfällen för lärare och andra pedagoger och samtidigt binder man upp eleverna och frigör härmed föräldrarna för produktion och tjänstesektorn.

Reform kontra reproduktion

Så långt ser vi hur den sociala reproduktionen skapar förutsättningar i skolan, men var består friheten? Som titeln på detta kapitel antyder ser vi att skolan har två övergripande förväntningar på sig. Både som en ”flytande” försvarare av samhällets ordningar, men även som en ”flygande” kraft som driver samhället framåt. Att man genom institutioner ska kunna driva utvecklingen av det omgivande samhället är en demokratisk tanke som har använts som argument för reformarbete inom utbildningssektorn. För att förändring ska kunna ske måste institutionen i viss mån stå utanför samhällets givna maktstrukturer. Men hur fri kan en institution vara i förhållande till resten av samhället? Om resten av samhället har en överordnad ideologi som bygger på jämlikhet och relativism, kan institutionen i så fall slå vakt om sin kunskapstradition och hierarkiska maktstruktur? Om samhället i grunden är

värdekonserverativt och värnar om sina hierarkiska maktstrukturer, kan institutionen då driva tanken om jämlikhet och relativism till sin spets?

Enligt Bernstein och Lundgren (1983) ska man inte se samhällets normer och värden som determinant för skolans normer och värden. De menar att institutionen äger en relativ autonomi. Utbildningsväsendet har enligt dem ett visst spelutrymme i sin roll som institution och kan därmed vara med och driva samhällsförändringar. Även Bourdieu var inne på institutionens relativa autonomi i boken *Reproduktionen: Bidrag till en teori om utbildningssystemet* (2008). Han menar att utbildningsväsendet har skaffat sig en relativt autonom roll i samhället i och med sin historiska etablering. Detta har skett på det sätt att utbildningsväsendet har tagit den centrala rollen som bärare av det kulturella kapitalet. Ett antagande som kommer att diskuteras mer nedan.

Sammanfattningsvis kan vi se att dessa sociologer anser att skolan kan driva reformer. Men driver man en reform för långt ifrån det omgivande samhällets strukturer kommer man att förlora sin legitimitet. Så fort detta händer kommer man att bli ifrågasatt. Liljequist skriver att skolan är ”en värld där man av tradition frågar om lov innan man företar sig någonting utanför rutinens gräns” (1999, s. 157).

De antaganden som Liljequist gör får givetvis konsekvenser för lärarens roll i skolan. När han ser på gymnasieskolan som en institution framstår dominansförhållanden som mer eller mindre direkt tvingar sig på alla som är verksamma i skolan. Läraren förväntas att arbeta för kvalifikation, sortering och socialisering. Genom att arbeta mot målen i läroplanen ser läraren till att eleven kvalificeras för arbetslivet. Genom att arbeta med värdegrunden i läroplanen tar läraren socialiseringskraven på allvar och betygsättningen möjliggör den sortering som förväntas ske mellan högstadium/gymnasium och gymnasium/högskola. Läraren har således kravet på sig att vara medverkande i elevens personliga utveckling samtidigt som läraren ska betygsätta och sortera eleven för framtida arbetsliv. Läraren ska alltså samtidigt bejaka individens frihet och betygsätta för sortering. Vi kan se att relationen mellan eleven och läraren, som en följd av skolan olika uppgifter, blir svår. Samtidigt som eleven vill anförtra sig åt lärare, rollsöka gentemot klasskamrater och utvecklas som person så vet eleven om att den blir betygsatt och sorterad. Detta gör relationen komplicerad. Eleven vet inte vad den kan visa och vad den borde dölja.

Det institutionella perspektivet utgör det grundläggande teoretiska perspektivet för denna studie.

4.2 Bourdieus kapitalteori

I den Pisaundersökning som presenterades år 2000 kan vi läsa att den viktigaste faktorn för elevernas skolframgångar är föräldrarnas utbildningsnivå. I inledningskapitlet av *Den dolda läroplanen* (1981) påstår Donald Broady att det säkraste sättet att lyckas i skolan är genom att välja rätt föräldrar. Hur kan detta komma sig? Varför är det inte t.ex. lärarnas kompetens, elevens vilja att lära sig eller skolmiljön som är det viktigaste? Vad är det som gör denna enskilda förutsättning viktigast?

Kapital

Ett sätt att försöka förklara föräldrarnas inverkan på elevernas skolframgångar är genom att använda sig av Bourdieus kapitalteori. Enligt Bourdieu kan elevernas möjlighet att lyckas i skolan förklaras med de kapital eleven innehar. Kapital kan enkelt uttryckas som symboliska och materiella tillgångar som erkänns värde i ett visst socialt sammanhang. För att bena ut vad som tillerkänns värde har Bourdieu öppnat upp för olika undergrupper av kapital. I den västeuropeiska kultursfären beskriver Bourdieu (refererad i Broady 1998) följande undergrupper av kapitalbegreppet: kulturellt kapital, ekonomiskt kapital, socialt kapital.

Bourdieu beskriver kulturellt kapital som tillgångar vilka av många grupper anses är mer värda än andra tillgångar (refererad i Broady 1998). Att ha gått på en prestigefylld högstadieskola, utöva en viss sport, använda ett ”korrekt” språk skulle kunna ses som kulturellt kapital i gymnasieskolan. Viktigt att påpeka här är att vilka värden som erkänns är kontextuellt beroende.

En annan del av det kulturella kapitalet (Bourdieu refererad i Broady 1998) i skolan handlar om att vara välbekanta och kapabla att värdera de olika möjligheter som den sociala världen har att erbjuda. Att ha kulturellt kapital innebär att vara förtrogen med de investeringar och insatser som krävs för att införskaffa mer kulturellt kapital. Om vi tittar på skolans värld så kan vi se att elever som är utrustade med kulturellt kapital har goda utsikter till en privilegierad framtid. Detta beror av att de är välinformerade och kan värdera de möjligheter som utbildningsväsendet och sedermera yrkeslivet erbjuder. Bourdieu menar att man får del av det kulturella kapitalet tidigt i livet t.ex. genom socialisation i en familj med stort kulturellt kapital. Det är viktigt att ha i åtanke att det kulturella kapitalet också kan förvärfvas, exempelvis genom utbildningssystemet.

Vidare menar Bourdieu (refererad i Broady 1998) att det ekonomiska kapitalet betydelse ligger nära det vardagliga språkets. Det är materiella ägodelar och kunskap om hur man förvaltar dem på bästa sätt. Ekonomiskt kapital tillförskansas t.ex. genom förvärvsarbete eller arv. För förvärvsarbete kan man generellt se att de arbeten som ger störst ekonomiskt kapital kräver ett stort kulturellt kapital för tillträde. Man kan omvänt se att den som kommer från familj med högt ekonomiskt kapital kan investera i kulturellt kapital och därmed skjuta upp förvärvandet av ekonomiskt kapital. Detta kan vara en förklaring till varför högre utbildning generellt sett har varit privilegierat för medel- och överklassen. Det är mindre otryggt för dessa individer att utbilda sig så länge man har ekonomiskt kapital. Medel- och överklassen kan skjuta upp sitt ekonomiska kapitalförvärv då de vet att det kulturella kapitalet kommer att förränta sig.

Socialt kapital är enligt Bourdieu (refererad i Broady, 1998) tillgångar i kontakter, sociala nätverk, familj och grupptillhörighet. Det sociala kapitalet utgörs alltså av olika former av ”förbindelser”. Möjlighet för individen att förränta det kulturella kapitalet hänger ofta samman med dessa “förbindelser”. Du kan till exempel ha en fin examen men utan de rätta kontakterna kan det vara svårt att få ett jobb. Det som skiljer det sociala kapitalet från andra kapitalformer är att det inte tillåts lagras i materiella tillgångar eller symboliskt tillgångar.

Vi använder kapitalbegreppet för två ändamål i denna text, dels som teoretisk utgångspunkt för valet av variabler i en kvantitativ undersökning, dels som teoretiskt stöd i tolkningen av kvalitativa intervjuer.

Habitus

För att förstå elevernas val av gymnasieskola är det nödvändigt att fundera över hur kapitalformerna formar människor. Vi måste se hur människans förvärvade kapitalformer påverkar valet av gymnasieskola. När vi går till det individuella planet väljer Bourdieu att beskriva socialisationen med termen Habitus. Bourdieu beskriver habitus som “ett system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen.” (refererad i Broady 1998, s. 16)

Individens habitus förvärvas genom de vanor hon lär sig i samhället, i tidiga år främst genom familjen, barnomsorgen och utbildningsväsendet. Dessa vanor fungerar sedan som ett mönster för individens handlingar. Om vi tänker oss att kapital är användbart för en analys av en grupp så kan vi via habitusbegreppet förstå hur individen formas genom

socialisationen. Habitus kan förenklat delvis betraktas som förvärvat kapital i användning. Härmed blir samhället synligt i individen.

För att tydliggöra hur man kan förstå begreppet gör vi ett tankeexperiment. Tänk dig en individ ur övre medelklassen. Genom tidigare skola, familj och omgivning har eleven skaffat sig ett gediget kulturellt kapital. Eleven har blivit förtrogen med kulturen. Detta medför att eleven kan välja ett studieförberedande program utan att trotsa sitt habitus. Eleven har förlikat sig med den roll den tilldelats och utvecklar därefter en vilja till fortsatta studier. Valet att studera vidare är relativt enkelt att göra för den enskilda individen.

Tänk dig sedan en individ med arbetarbakgrund. Med föräldrar som saknar både kulturellt och ekonomiskt kapital. När denna individ ska välja gymnasium väljer han oftare ett yrkesförberedande program då det inte trotsar hans habitus. Med ett yrkesförberedande program får du snabbt ett yrke. Någon investering i kulturellt kapital och utbildning kommer inte på fråga av flera anledningar. Dels på grund av utebliven ekonomisk inkomst, dels på grund av att personen i fråga inte har vetskap om hur man förvaltar det kulturella kapitalet och ingen förebild som visar att det är möjligt. Eleven förlikar sig med den roll som den har tilldelats och utvecklar därefter en motvilja till fortsatta studier.

Tanken att samhället existerar i individen tilltalar Bourdieu, men man ska också vara på det klara med att han inte vill beskriva det förvärvade kapitalet som en determinant utan endast som en beskrivning av ett sannolikt sammanhang. Bourdieu kan absolut tänka sig att en människa med de mest bedrövliga uppväxtvillkor lyckas i livet och når längst upp i samhällshierarkin, det är däremot inte särskilt sannolikt (1964, s. 40).

Vi använder oss av begreppet habitus främst för att beskriva elevernas förhållande till utbildningsväsendet.

Fält

Fält kan enligt Bourdieu på ett teoretiskt plan beskrivas som en spelplan med uppställda spelregler (refererad i Engdahl & Larsson, 2005, s. 230). Dessa utgörs av normer, förställningar och värderingar vilka alla utgör ramarna för det sociala samspelet inom spelplanen. För att äga tillträde till fältet krävs det att individen har med sig ”rätt” form av kapital och habitus samt att individen erkänner fältets uppställda spelregler. Vad som är ”rätt” form av kapital och habitus hänger alltså samman med spelreglerna i fältet.

Vi kan se att individerna inom fälten kommer att ha en hel del gemensamt men detta betyder inte att fälten är konfliktfria. Bourdieu (refererad i Broady 1998, s.20) beskriver att

det i varje fält sker en strid om spelreglerna för fältet. En strid som handlar om makt. Makt att definiera vad som ska värderas. Det är en kamp som ofta sker mellan nykomlingar och de etablerade som försvarar sina positioner. Ett exempel på en sådan strid är den debatt som skapades efter att en konstfack elev sprayade ner en tunnelbanevagn som ett konstprojekt. En strid om vad som är ramarna för vad som får kallas konst inom konstens fält.

Hur känner vi då igen ett fält? Bourdieu (refererad i Engdahl & Larsson, 2005, s. 229) menar att ett kännetecken är att det finns föreställningar och beskrivningar av fältet och dess aktörer. Vidare ska det finnas individer som bevarar fältets produkter.

Vi använder begreppet fält för att beskriva individernas handlingar och handlingsutrymme

Om förhållandet mellan kapital, habitus och fält

I inledningen till denna uppsats antyder vi att vissa delar av texten är svåra att få grepp om. Bourdieus teoretiska begreppsapparat är en sådan del. För att göra begreppsapparaten mer tydlig kommer därför här en sammanfattande beskrivning om hur de olika begreppen samspelar och bygger upp det teoretiska ramverk vi använder oss av i senare delar av texten.

Låt oss börja i fältbegreppet. Fält är ett givet område där individer försöker tillförskansa sig kapital. För att ett fält ska uppstå måste det finnas individer och/eller institutioner som tävlar om kapitalformerna. Kapitalformerna bestäms således av dem som tävlar om dem. Kapitalet blir, i den västerländska kultursfären, tydligt exempelvis i akademiska titlar och materiella ting. Avslutningsvis "lagras" kapitalet i individen i det sätt som individen "rör sig och för sig", det sätt som individen kan handla, Habitus. Det motsatta gäller dock inte, habitus är inte alltid kapital. Vissa Habitus tillerkänns inte värde i fältet.

6 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Denna studies undersökning består av två delar: En mer kvantitativ och en mer kvalitativ. Först genomförde vi en kartläggning av elevsammansättningen på samtliga gymnasieskolor i Malmö. Därefter genomförde vi kvalitativa intervjuer med personer inom skolväsendet i Malmö.

6.1 Kartläggning

I den kvantitativa delen av undersökningen grupperade vi de tio stadsdelarna i Malmö utifrån variablerna genomsnittlig inkomst och utbildning. Vi utgick från Malmö stads publicerade statistik i *Områdesfakta för Malmö 2008* (2008). Därefter begärde vi ut klasslistor för samtliga elever i årskurs 3 vid 25 gymnasieskolor i Malmö. Utifrån dessa klasslistor matade vi in värden för varje individ i variablerna: skola, huvudman, program, studieförberedande, stadsdel, kluster, inkomst och utbildning. Värdena för variablerna skola och gymnasieprogram framgick av klasslistorna. Variablerna huvudman och studieförberedande kodades om från variablerna skola och program med stöd av uppgifter från skolverket. Det femställdt postnummer som framgick av klasslistorna för varje individ kodades om till Malmös stadsdelar med stöd av en postnummerkarta från företaget Cartesia. Elevernas inkomst- och utbildningsnivå baserades på stadsdelens genomsnittsvärden. En närmare beskrivning av variablerna finner läsaren i *Bilaga 1: Variabler*.

Vi har studerat 2667 elever. För dessa individer gäller att samtliga hösten 2009 var bosatta i Malmö och gick i årskurs 3 på ett gymnasieprogram vid någon av Malmös 25 gymnasieskolor. Vi har alltså tittat på var elever från Malmö går i skolan om de går i skolan i Malmö. Det finns ca 3000 elever i denna årskull. De som inte finns med i vår undersökning studerar vid annan ort eller har avbrutit sina studier. Vi använder således årskurs 3 som en indikator på vilka elevgrupper som befolkar skolan. Anledningen till att vi valt just årskurs tre ligger i att dessa elever de facto har valt skolan och är kvar. Utifrån en bearbetning av det kvantitativa materialet kunde vi göra kartor över elevsammansättning.

Kartläggningen uppfyller två syften för intervjudelen av studien. För det första kom den att användas som underlag för att välja intressanta gymnasieskolor att studera på närmre håll. Det andra syftet är att placera in den kvalitativa undersökningen i ett sammanhang.

Riskerna när man delar in skolor, program och stadsdelar på detta kvantitativa sätt är att klassifikationen uppfattas som ett värdeomdöme, detta har aldrig varit vår avsikt.

6.2 Informantintervjuer

En förfrågan om medverkan i intervju gick ut till samtliga skolor. De tillfrågade var anställda vid gymnasieskolorna som antingen skolläda eller studie- och yrkesvägledare. Det gick också ut intervjufrågningar till tjänstemän inom utbildningsförvaltningen. Vidare tillfrågades politiker från utbildningsnämnden.

Vi har använt oss av informantintervjuer.³ Intervjuobjektet har alltså rollen som informant. Frågeformulär har utformats individuellt inför varje intervju då intervjuobjektens positioner har skiljt sig åt. Fokus under intervjuerna har legat på att presentera och diskutera vår kartläggning samt tidigare forskning. Alla intervjuer har skett på intervjuobjektets arbetsplats. Vi vill poängtera att dessa intervjuer var av samtalskaraktär och intervjuobjektens subjektiva åsikter/kunskaper har stått i fokus. Alla intervjuobjekten har fått möjlighet att sakgranska referat samt citat vi använder i uppsatsen och några mindre justeringar har skett i samråd med personerna. Intervjuobjekten är: Agneta Eriksson (Kommunalråd Malmö), Gun Wiklund (Utvecklingschef Utbildningsförvaltningen Malmö), Agneta Nilsson (Rektor, Mediegymnasiet), Malin Dahlgren (Rektor, Mikael Elias teoretiska gymnasium), Rita Winberg (Biträdande rektor, St. Petri) Stefan Wikström (Rektor, NTI-gymnasiet) och Karin Renhed-Sölve (Studie och Yrkesvägledare, Bladins gymnasieskola)

Angående tillvägagångssättet att lägga kvantitativa studier före kvalitativa har vi följt Donald Broadys (1992) förslag. Han menar att den kartläggande fasen bör förläggas tidigt då man genom detta kan utesluta för studien irrelevanta objekt.

6.3 Avgränsningar, problematik och självkritik

Val av bakgrundsfaktorer

För denna studie har vi valt tre bakgrundsfaktorer: inkomst, utbildning och stadsdel. När man väljer måste man alltid välja bort. Vi har således valt bort viktiga och intressanta faktorer som etnicitet, kön, tidigare skolresultat och arbetslivskoppling. Här ska vi försöka motivera varför vi valt de faktorer vi valt och således valt bort andra.

³ För läsaren som vill läsa mer om informantintervjuer hänvisar vi till kapitel 13 i Metodpraktikan (2003).

Det första skälet vi vill ange är att vår teoretiska utgångspunkt menar att föräldrarnas materiella och symboliska tillgångar är avgörande för elevernas rörelser och möjligheter i utbildningssystemet. Vidare grundar vi vår studie på att socioekonomisk bakgrund är den överordnade faktorn. Vi utesluter således inte att etnicitet och kön har stor inverkan på elevens skolgång men från vår teoretiska utgångspunkt är det underordnat kapitalbegreppet. För det andra visar tidigare studier inom detta forskningsfält att de variabler vi valt är ytterst relevanta.

Vad säger stadsdelen om individen

Som vi nämnt ovan är elevens bakgrundsfaktorer baserade på genomsnittet för den stadsdel vilken eleven är folkbokförd i. Bakgrundsfaktorerna säger således inte mycket om den enskilda individen. Men de är en god beskrivning av elevens omgivning och ger en generell bild av eleverna från stadsdelen. Vidare kunde vi i den tidigare forskningen se att omgivningen har betydelse för elevernas skolgång och vi finner därför dessa bakgrundsfaktorer relevanta. Att statistik gällande bakgrundsfaktorerna på stadsdelsnivå är tillgänglig är en nödvändig förutsättning för en studie på denna nivå.

Intervjuobjekten

Vi valde att tillfråga alla rektorer och studie- och yrkesvägledare vid samtliga gymnasieskolor som studien berör. Dessutom tillfrågades politiker i utbildningsnämnden och tjänstemän vid utbildningsförvaltningen. Alla tillfrågade var inte tillgängliga för intervjuer. För en djupare och mer komplett kvalitativ analys av kartläggningen hade det varit tillfredställande om en större mängd intervjuer genomförts. De intervjuer vi har genomfört täcker dock in stora delar av de skolgrupperingar vi kunde se i kartläggningen. Den skola som vi gärna hade sett att studien kunde kompletteras med är en kommunal skola med låga meritvärden. Det hade också varit önskvärt att komplettera studien med en politiker från oppositionen i Malmö. Vi vill gärna vara uppriktiga med att urvalet har styrts av de tillfrågades tillgänglighet.

Den självuppfyllande studien

Det finns ett centralt problem i denna form av studier, nämligen den uppenbara risken att kartläggningen färgas av den teoretiska utgångspunkten. Det vill säga att man söker belegg för teser och därför blir blind för det som inte passar in i teorin. Delvis kan detta bero på att teoribildningen är normerande. Det är svårt att komma runt detta, men vår förhoppning är

att vi genom att belysa problematiken så här pass tidigt i texten kan ge läsaren och oss själva ett kritiskt förhållningssätt.

6.4 Kunskapsteoretiska reflektioner

Objektet för vår studie är elevsammansättningar vid gymnasieskolor i Malmö. För att beskriva studieobjektet utgår vi ifrån olika representationer av verkligheten såsom statistisk kartläggning, intervjuer och tidigare forskning. Vi ser sedan att dessa representationer kompletterar varandra för att tillsammans beskriva verkligheten närmare.

I vår studie använder vi oss av en kvantitativ kartläggning med hög reliabilitet. Det värde som tillskrivs individen är givet utifrån variabelns definition. Det förekommer således låg grad av tolkning när vi tillskriver individer värden för variablerna skola, program och stadsdel. Vi anser dock att denna klassificering av individer inte ger oss en fullgod beskrivning av verkligheten. Resultaten av kartläggningen måste tolkas för att få en vetenskaplig innebörd.

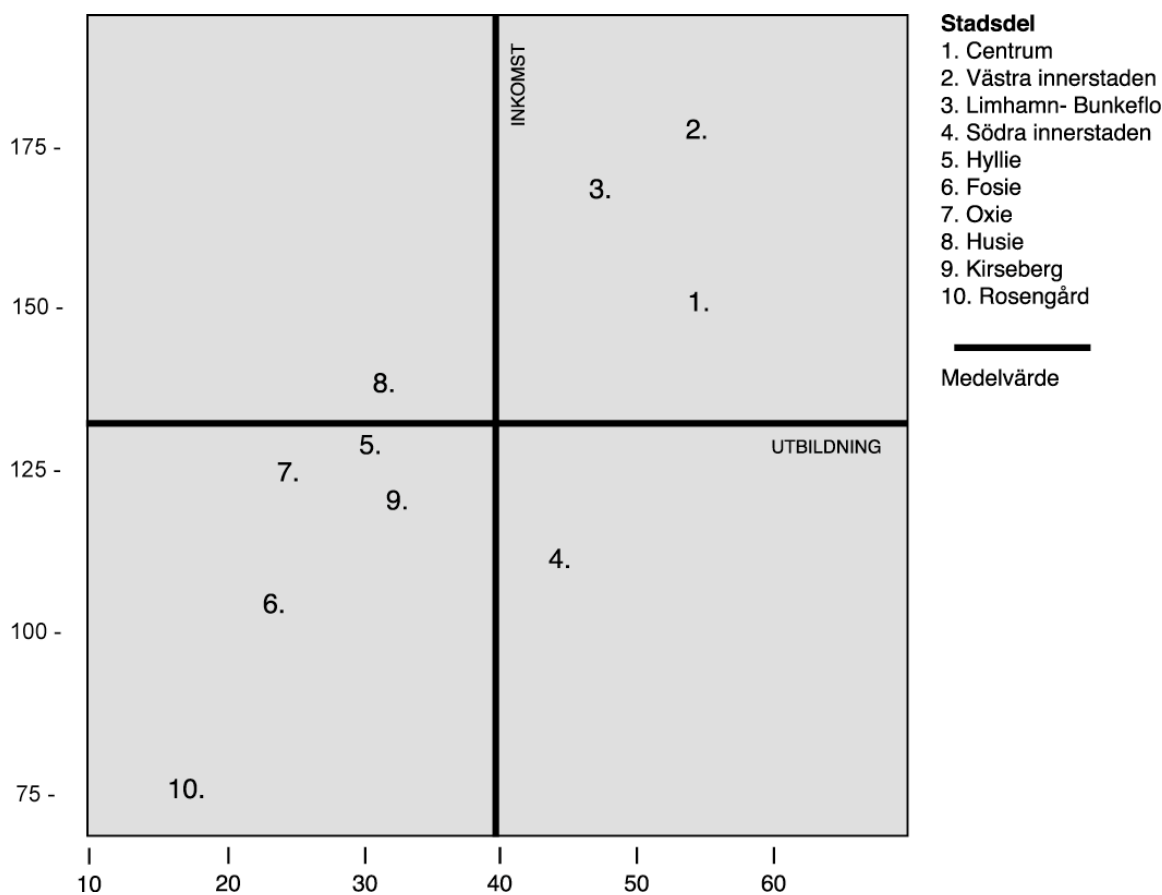
Kartläggningen kompletteras därför med subjektiva tolkningar. Dessa subjektiva tolkningar är intervjuobjektens tolkningar och våra egna reflektioner kring kartläggningens förhållande till tidigare forskning inom fältet och vår teoretiska utgångspunkt.

Vad vi slutligen erhåller är en subjektiv tolkning av individernas klassificering utifrån flera olika subjektiva perspektiv. Tillsammans ger de olika tolkningarna kartläggningen en hög validitet då den understöds av intervjuobjekten, tidigare forskning och den teoretiska utgångspunkten.

7 KARTLÄGGNING, TOLKNING OCH ANALYS

I denna del av uppsatsen, där vi presenterar resultaten av vår studie, följer vi samma struktur som tidigare. Först presenteras en bit av kartläggningen och hur denna kan läsas. Därefter förhåller vi kartläggningen till intervjuobjektens uttalanden. Sedan diskuteras kartläggningen i förhållande till tidigare forskning och slutligen till Bourdieus kapitalteori. Tanken är att föra läsaren från det konkreta till en abstrakt förståelse. För att underlätta läsningen finns en variabelbeskrivning och en beskrivning av skolorna som bilaga. Vi börjar med att presentera den stad som undersökningen är gjord i.

7.1 Malmö och dess stadsdelar

Modell 1. Denna modell visar hur de 10 olika stadsdelarna i Malmö förhåller sig till varandra med avseende på invånarnas inkomst och utbildning. På den vertikala axeln ser vi differens i inkomst (tkr). På den horisontella axeln ser vi differens i utbildning (%). Där medelvärdena för utbildning och inkomst korsar varandra ser vi genomsnittet för Malmö stad.

Vad säger modellen oss?

Vi ser att det finns en stor differens vad gäller inkomst och utbildning i Malmö stad. Det finns stadsdelar som ligger på 75 tkr/år i jämförelse med 175 tkr/år.⁴ Stor differens gäller även för variabeln utbildning. Enligt modellen från 18% till 54%. Variablerna inkomst och utbildning har en korrelation på 0,864 vilket i statistiska sammanhang räknas som en stark positiv korrelation. Desto högre inkomst desto högre utbildning. Det bör påpekas att korrelationen inte beskriver ett orsakssamband. Siffror säger alltså inte att det är på grund av en hög utbildning som man har en hög inkomst eller tvärtom.

Vidare ser vi två kluster och två särfall vad gäller stadsdelarna. Stadsdelarna 1, 2 och 3 utgör det första klustret (kluster1). Stadsdelarna 5,6,7,8,9 utgör det andra klustret (kluster2). Stadsdel nummer 4 utgör ett tydligt särfall, likaså gäller för stadsdel 10. Stadsdel 4 har en utbildningsnivå som ligger nära kluster 1, men samtidigt en inkomstnivå som ligger inom kluster 2. Detta kan enligt Mikael Stigendal (1999, s. 99) förklaras av att en stor andel av invånarna i denna stadsdel är mellan 20 och 30 år. När vi tittar på elevernas bakgrund räknar vi bort denna grupp då de generellt sett inte har barn i gymnasieåldern. För personer med barn i gymnasieåldern gäller att de har en utbildningsnivå som bättre stämmer överens med kluster 2. Således kommer vi att räkna in stadsdel 4 i kluster 2.

Kluster utgörs vanligtvis av 2 eller flera enheter. För stadsdel 10 gäller dock att differensen från kluster 1 och 2 är för stor, både vad gäller inkomstnivå och utbildningsnivå. Därför tilldelar vi stadsdel 10 ett eget kluster, kluster 3.

Vad säger intervjuobjekten

För de personer som jobbar inom skolväsendet är detta en bild som man känner igen. Att stadsdelarna ser olika ut och att den socioekonomiska bakgrunden varierar är intervjuobjekten inte främmande inför. Även tjänstemän vid utbildningsförvaltningen kunde på ett generellt plan känna igen stadsdelarnas placering. Kommunrådet Agneta Eriksson bekräftar kartans relevans. Alla intervjuobjekt känner alltså igen uppdelningen och kan gå med på klusterindelningen.

⁴ Denna summa ska användas för att se förhållanden inte som ett värde för föräldrarnas faktiska inkomst. För vidare beskrivning se bilaga 1.

Vad säger tidigare forskning?

Att det finns en stor korrelans mellan utbildningsnivå och inkomstnivå är ett generellt samband som antas i tidigare forskning inom fältet. Då man i Pisa 2000 visar att hela den sociala omgivningen har betydelse för elevens studieresultat bekräftas stadsdelens relevans för eleven. I den tidigare forskningen är det också tydligt att föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för elevens studiemotivation och resultat. Det är därför sannolikt att elever från kluster 1 lyckas bättre i skolan än elever från kluster 3. Detta återkommer vi till vid flera tillfällen nedan.

Vad säger teorin?

Vår teoretiska utgångspunkt delar upp kapitalbegreppet i två undergrupper, ekonomiskt och kulturellt. Vi kan låta variablerna inkomst och utbildning utgöra indikatorer för dessa kapitalformer i denna modell. Enligt vår teori är det då sannolikt att elever från kluster 1 har en större möjlighet att göra ”aktiva” val och lyckas i skolan vilket hänger samman med att dessa elever innehar en form av kapital som värderas i skolan. Vi återkommer till detta senare.

7.2 Medelvärde för inkomst och utbildning på skolorna

Skola	Inkomst (tkr)	Utbildning (%)
Bladins gymnasieskola	159	47
ProCivitas Malmö	152	43
Naturhumanistiska gymnasiet i Malmö	145	41
TAU Learning Hantsverksgymnasium	143	48
Jensen gymnasium	140	39
Mediegymnasiet	138	39
S:t Petri skola	135	39
Malmö Borgarskola	135	37
Cyber gymnasiet	133	36
Mikael Elias teoretiska gymnasium	132	39
Bryggeriets Gymnasium	132	35
Malmö Praktiska Gymnasium	131	36
John Bauergymnasiet	130	36
Universitetsholmens Gymnasium	129	35
InfoKomp-gymnasiet	128	36
Kunskapsgymnasiet	126	34
Heleneholms gymnasium	126	35
Mölledalsgymnasiet	124	33
Pauli gymnasium	122	33
NTI-gymnasiet	121	34
Frans Suells och Jörgen Kocks gymnasium	120	34
Malmö latinskola	119	33
UKD Gymnasiet	116	33
UVS Gymnasium	114	33
Rönnens gymnasium	111	30
Total	130	36

Tabell 1. Denna tabell visar genomsnittseleven för skolorna med avseende på inkomst och utbildning. Desto mer elever skolan har från välbärgade stadsdelar desto högre placerar sig skolan i listan. Skolorna i tabellen är sorterade efter inkomstnivå.

Vad säger tabellen oss?

Vi ser att genomsnittseleven på de 25 olika gymnasieskolorna i Malmö skiljer sig vitt åt. När det gäller inkomst ser vi en differens på 48 tkr mellan skolorna. Och för utbildningsnivå är differensen 17 procentenheter.

Först och främst ser vi att de fem skolorna med den rikaste genomsnittseleven är små fristående skolor.

På plats 6-8 har vi tre kommunala skolor. Intressant att lägga märke till här är att det relativt nystartade Mediegymnasiet har en rikare genomsnittslev än de både prestigefyllda skolorna, Malmö Borgarskola och S:t Petri skola.

De tre skolorna längst ner är helt inriktade på yrkesförberedande program. Generellt sett kan vi se att skolor med hög grad av studieförberedande program kommer högt upp i tabellen. Dock bör nämnas att två stora kommunala skolor med stor del av studieförberedande program, Pauli gymnasium och Malmö latinskola, ligger i den nedre tredjedelen. Det finns friskolor placerad både högt och lågt i tabellen.

Som vi nämnt ovan korrelerar inkomstnivån och utbildningsnivån i stadsdelarna och vi kan i stort sett se samma mönster när det gäller skolorna. Två exempel som faller utanför detta är TAU Learning hantverksgymnasium och Mikael Elias teoretiska gymnasium.

Vad säger intervjuobjekten?

För den här tabellen stämmer skolledares beskrivning av verkligheten generellt sett väl överens med vårt kvantitativa material. Skolledarna beskriver ofta att det finns en spridning vad gäller utbildning och inkomst hos sina elever men kan känna igen beskrivningen av genomsnittseleven. Ett tydligt exempel är att studierektorn Rita Winberg vid S:t Petri skola uttrycket att spridningen på eleverna är stor men med undantaget att de med tuffast bakgrund inte går på skolan

Eleverna vid de skolor som ligger i den övre tredjedelen beskrivs generellt som ”studiemotiverade” och ”elever som vill”. Kan detta tolkas som att de skolor som ligger längre ner i tabellen har elever som inte är ”studiemotiverade” och ”vill”?

”Idag finns det en större möjlighet med elever med svag socioekonomisk bakgrund att komma in på friskolor” säger Agneta Eriksson. Vi kan se att detta stämmer väl överens med friskolornas placering i tabellen men att det verkar finnas en rangordning friskolor emellan. Tabellen kan tolkas som att elever med svag socioekonomisk bakgrund kan ta sig in på friskolor. Men att det inte gäller för alla friskolor.

Att den övre tredjedelen av tabellen domineras av skolor med i huvudsak studieförberedande program menar Agneta Eriksson beror av två saker: dels finns det starkt rotade föreställningar om vilken skola och program du ska få på, dels följer du din socioekonomiska klass. Hon menar till exempel att det finns en föreställning att fordonsprogrammet passar för killar med annan etnisk bakgrund än svensk från ett

invandrartätt område i Malmö. Agneta Nilsson, rektor vid Mediegymnasiet, kompletterar bilden genom att beskriva skolor i den övre delen av tabellen som de skolor som man ska gå på om man kommer från ett välbärgat hem.

Vad säger tidigare forskning?

I den tidigare forskningen kan vi se att segregationen har ökat mellan skolorna med avseende på socioekonomisk bakgrund. Vi har bara ett mättillfälle och har därför svårt att analysera hur detta stämmer men vi kan se att det finns en tydlig differentiering mellan skolorna idag om man tittar på genomsnittslevn.

Vid tidigare forskning har man även sett ett tydligt samband mellan elevernas skolresultat och föräldrarnas utbildningsnivå. Denna tabell stämmer väl överens med sambandet då alla skolor högt upp i listan har höga meritvärden både vad avser intag och slutbetyg.

Att vi ser fem små friskolor i toppen av vår tabell skulle kunna beskrivas med Donald Broadys hypotes i *Skola under 1990 – talet – Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier* om att eliten kommer att skapa elitskolor för sina egna barn. Detta kan ses som ett svar på den sociala utjämningen i de tidigare prestigefyllda innerstadsskolorna. Vi återkommer till denna hypotes när vi tittar på hur stor spridning med avseende på utbildningsnivå och inkomstnivå de olika skolorna har.

Vad säger teorin?

Det samhälle som en institution verkar inom kommer delvis avspeglas i institutionen. Malmö beskrivs ofta som en segregerad stad och utifrån teorin skulle detta också återspeglas i gymnasieskolorna.

Det är synligt i tabellen att det finns en hierarkisk uppdelning mellan skolorna i Malmö. Differensen mellan skolorna med avseende på variablerna är mycket stor. Detta skulle kunna tolkas som om den segregerade staden får återverkningar i elevsammansättningen på skolorna.

Hur man rör sig i utbildningssystemet och var eleverna nu befinner kan förklaras med den enskilda elevens kapital. Den markanta skillnaden mellan genomsnitseleverna på skolorna stödjer teorin.

7.3 Spridning hos eleverna med avseende på inkomst och utbildning

Skola	Inkomst (tkr)	Utbildning (%)
ProCivitas Malmö	21	10
Naturhumanistiska gymnasiet i Malmö	21	11
Bladins gymnasieskola	22	9
Cyber gymnasiet	25	12
Malmö Praktiska Gymnasium	27	12
Rönnens gymnasium	27	11
Malmö latinskola	28	12
John Bauergymnasiet	28	12
UKD Gymnasiet	29	15
Heleneholms gymnasium	29	13
UVS Gymnasium	30	13
Mölledalsgymnasiet	30	12
Mediegymnasiet	30	13
Malmö Borgarskola	30	13
Mikael Elias teoretiska gymnasium	30	13
NTI-gymnasiet	30	13
Jensen gymnasium	30	12
TAU Learning Hantsverksgymnasium	31	11
Frans Suells och Jörgen Kocks gymnasium	31	13
S:t Petri skola	31	13
Universitetsholmens Gymnasium	32	12
Bryggeriets Gymnasium	32	13
InfoKomp-gymnasiet	33	14
Pauli gymnasium	33	13
Kunskapsgymnasiet	34	12
Total	31	13

Tabell 2. Denna tabell visar på skolornas standardavvikelse med avseende på inkomst och utbildning. Standardavvikelsen visar elevernas genomsnittliga avvikelse från medelvärdet för en skola. Medelvärdet kan ses i tabell 1. Med andra ord är det ett spridningsmått som visar hur mycket elevernas inkomst och utbildning sprider sig från medelvärdet. Ett högt värde innebär alltså en stor spridning medan ett lågt värde innebär en låg spridning. En skola där alla eleverna har samma inkomst och utbildning har ingen spridning och skulle därför få ett nollvärde. Tabellen är sorterad efter de med lägst spridning först.

Vad säger tabellen oss?

Differensen mellan den skola som har störst spridning och den som har minst spridning tolkar vi som stor. Värdena går mellan 21 till 34 för inkomst och 10 till 15 för utbildning. Det finns ingen självklar korrelans mellan spridningen i de två variablerna.

Vi vill göra läsaren uppmärksam på att den genomsnittliga inkomsten har stor betydelse för hur man ska tolka spridningen. Bladins gymnasium i toppen på tabell 3 har en genomsnittlig avvikelse på 22 tkr/år utifrån en genomsnittlig inkomst på 159 tkr/år. Rönnens gymnasium som ligger längst ner i tabell 3 har en genomsnittsinkomst på 111 tkr/år och en avvikelse på 27 tkr/år. Betänk att differensen för Rönnens Gymnasium kan bestå i en markant skillnad i levnadsstandard. Jämför sen detta med siffrorna för Bladins gymnasieskola där inkomstskillnaderna inte behöver vara lika avgörande.

De skolor som ligger i toppen av tabell 2 ligger även i topp här. Detta innebär att de skolorna med högst inkomstnivå och utbildningsnivå också har den lägsta spridningen bland eleverna.

Två skolor som också till viss del utmärker sig är de kommunala skolorna Rönnens gymnasium och Malmö Praktiska Gymnasium. Man kan se att dessa har en låg spridning. De prestigefyllda kommunala gymnasieskolorna S:t Petri skola och Malmö Borgarskola har en relativt stor spridning. Detta är anmärkningsvärt. När närhetsprincipen rådde för intagning hade dessa gymnasieskolor endast elever från kluster 1. I dag har de en stor spridning och elever representerade från alla stadsdelar.

Vad säger intervjuobjekten

Skolledarna från NTI-gymnasiet, S:t Petri skolan och Mikael Elias teoretiska gymnasium uttryckte en stark vilja att ha en stor spridning i elevpopulationen. Argumenten för detta var att elever från olika stadsdelar ska få möta varandra och att det finns pedagogiska fördelar i att eleverna har olika erfarenheter att dela med sig av. Skolledaren på NTI-gymnasiet, Stefan Wikström, menade att det var väldigt viktigt med kulturell kompetens idag och därför var det för honom av största vikt att rekrytera från alla kulturer och samhällsklasser. Utifrån tabellen kan vi se att skolledarnas skolor ligger kring spridningens medelvärde. Detta skulle kunna tolkas som att deras ambition också har återverkningar.

Flera av intervjuobjekten uttalade sig om den låga spridningen på de tre översta skolorna i tabellen. De kunde på förhand säga vilka skolor som har lägst spridning och hade

åsikter och tankar om detta. Flera skolledare menade att det finns en viss stil eller kultur på dessa skolor som exkluderar elever från mindre välbärgade hem. En av skolledarna menade också att den låga spridningen i elevgruppen är något som dessa skolor eftersträvar. Agneta Eriksson menar att den socialdemokratiska ambitionen med friskolor och betygsintag går stick i stäv med denna tendens.

Gällande de två avvikande kommunala gymnasieskolorna Rönnens gymnasium och Malmö praktiska gymnasium hade Agneta Eriksson åsikter. Hon menade att dessa skolors låga spridning beror på föreställningar som hänger samman med etnicitet och socioekonomisk bakgrund. Detta hade varit intressant att gå djupare in på men eftersom att vi inte intervjuat skolledare för dessa gymnasier så stannar analysen här för tillfället.

Med den relativt stora spridningen på S:t Petri skola och Malmö Borgarskola i åtanke uttryckte Agneta Eriksson att Malmö stad har lyckats med sin ambition, att minska social segregation, på dessa stora kommunala skolor. Agneta Eriksson menar vidare att detta har varit ett aktivt politiskt arbete för att öka bredden, exempelvis genom att förlägga IV och Handelsprogram på dessa skolor.

Vad säger tidigare forskning?

Som vi kunde se i tabell 1 ligger tre stycken fristående skolor överst när det gäller medelvärde för utbildning och inkomst. Dessa tre skolor ligger också överst i tabellen som visar på spridningen för samma variabler. Det är intressant att ställa detta i förhållande till Donald Broadys hypotes om att privilegierade grupper i samhället kommer att skapa elitiskolor för just deras barn. Kan det vara så att ProCivitas, Naturhumanistiska gymnasiet och Bladins gymnasieskola fyller denna uppgift i Malmö idag?

I flera av studierna i den tidigare forskningen menar man att segregationen mellan skolorna har ökat. Trots en ökad spridning i de prestigefyllda kommunala skolorna kan vi i vår kartläggning se resultat som pekar åt det hållet. De tre nämnda friskolorna är ett exempel på skolor med låg spridning som skiljer sig från andra skolor i staden.

Vidare visar tabell 2 att spridningen på vissa kommunala skolor är låg, till exempel Rönnens gymnasium. Enligt den tidigare forskningen kan detta bero på att denna skola dräneras på studiemotiverade elever med höga betyg.

Vad säger teorin?

Som vi kan läsa i teorin menar Bourdieu att reproduktionen är en av skolans viktigaste uppgifter som institution. Reproduktionen sker genom socialisationen, kvalifikation och sortering. Om vi tittar på Malmös skolor idag så kan vi tänka att utbudet motsvarar de krav på arbetskraft som näringsliv och offentlig sektor ställer. Alla nationell program finns representerade och en relativt stor andel med platser på studieförberedande program.

Mönstren i tabell 1 kan tolkas som att reproduktionen av den sociala ordningen fungerar väl. Det är barn med högutbildade föräldrar som i hög grad går på skolor med studieförberedande program medan barn från stadsdelar med låg inkomst och utbildning går på skolor med företrädesvis yrkesprogram.

I ljuset av teorin kan tabell 2 tolkas som att barnen till Malmös privilegierade familjer, de med högt ekonomiskt-, kulturellt- och socialt kapital, söker sig till mindre fristående skolor. Enligt teorin etableras här en kulturellt likriktad zon där socialisationen och sorteringen kan fortgå ostört. En diskussion vi fortsätter om en liten stund.

7.4 Geografisk koncentration och spridning

Skola	%
Bladins gymnasieskola	9,5
ProCivitas Malmö	7,3
Rönnens gymnasium	5,6
Kunskapsgymnasiet	4,4
Mikael Elias teoretiska gymnasium	4,2
Jensen gymnasium	4
Malmö latinskola	3,7
NTI-gymnasiet	3,5
Mediegymnasiet	3,4
Malmö Praktiska Gymnasium	3,3
Frans Suells och Jörgen Kocks gymnasium	3,1
S:t Petri skola	3
Cyber gymnasiet	2,8
Mölledalsgymnasiet	2,8
Pauli gymnasium	2,8
Heleneholms gymnasium	2,5
Universitetsholmens Gymnasium	2,4
Malmö Borgarskola	2,2
John Bauergymnasiet	1,5
Total	3,8

Tabell 3. Denna tabell visar den genomsnittliga avvikelsen för varje skola med avseende på elevernas stadsdelstillhörighet. Det är en lite lurig tabell men vi ska försöka göra det tydligt. Tänk först att alla skolor hade fått elever fördelade proportionerligt efter elevpopulationens storlek för de 10 stadsdelarna. Då skulle 17,3 % av elever komma från Limhamn- Bunkeflo då det är en relativt stor stadsdel, 11,2 % skulle komma från Rosengård då det är en mellanstor stadsdel, 5,3 % skulle komma från Kirseberg då detta är en mindre stadsdel och så vidare. Vi har alltså räknat samman hur mycket skolan avviker för varje stadsdel och sedan delat detta i antalet stadsdelar. Ett högt värde indikerar således en låg geografisk spridning och ett lågt det motsatta. I denna tabell har vi valt att lyfta ut de skolorna som har under 50 elever (Naturhumanistiska gymnasiet i Malmö, TAU Learning Hantsverksgymnasium, Bryggeriets Gymnasium, InfoKomp-gymnasiet, UKD Gymnasiet och UVS Gymnasium). Ett fåtal elever gör att varje enskild elev ger ett stort utslag vilket medför att dessa skolor lätt får höga värden och inte ger den generella bild vi är ute efter.

Vad säger tabellen oss?

I tabellen kan vi se att den geografiska spridningen mellan skolorna skiljer sig åt markant. Längst ner i tabellen har vi John Bauer gymnasiet som endast avviker 1,5 procentenheter. Det betyder att denna skola har en elevpopulation som näst intill är helt proportionerligt fördelad från de tio olika stadsdelarna.

Överst i tabellen ser vi Bladins gymnasieskola och ProCivitas som avviker hela 9,5 respektive 7,3 procentenheter. Detta innebär att dessa skolor har en elevpopulation som i lägre grad är proportionerlig mot stadsdelarnas storlek. Som nummer tre i tabellen kan vi se Rönnens gymnasium. Vilket är den skola som har lägst inkomstnivå och utbildningsnivå vilket vi kan se i tabell 1.

Anmärkningsvärt är att Kunskapsgymnasiet låg långt ner i tabell 2 och nu placerar sig på fjärde plats i tabellen. Denna skola har alltså hög spridning vad gäller inkomst och utbildning men samtidigt en låg geografisk spridning. Detta kan ses i motsats till Cyber gymnasiet som har en relativt låg spridning vad gäller utbildning och inkomst men samtidigt hög geografisk spridning. Det finns således inget entydigt samband mellan spridningen i inkomst/utbildning geografisk spridnings.

Två exempel från periferin

För att kunna analysera tabell 3 bättre tar vi en närmare titt på några av de gymnasium som finner extra intressanta. Låt oss börja med den geografiska spridning på Bladins gymnasieskola:

Stadsdel	Skola	
	Bladins gymnasieskola (%)	Total (%)*
Centrum	7,8	9,6
Västra innerstaden	27,5	7,8
Limhamn- Bunkeflo	45,1	17,3
Södra innerstaden	2	5,9
Hyllie	3,9	10,8
Fosie	2	16,4
Oxie	0	5,2
Husie	7,8	10,5
Kirseberg	2	5,3
Rosengård	2	11,2

Tabell 3.1. Denna tabell visar hur elever från olika stadsdelar är fördelade på skolan och hur detta ser ut i förhållande till Total. Med Total avser vi antal elever i procent om eleverna hade fördelats i proportion till stadsdelarnas storlek.

Vi kan här se att Bladins gymnasieskola har en överrepresentation från två stadsdelar och en underrepresentation från övriga. De stadsdelar som man har en överrepresentation ifrån är Västra innerstaden och Limhamn- Bunkeflo. Om man ser till vår klusterindelning i modell 1 blir siffrorna ännu tydligare.

Kluster	Skola	
	Bladins gymnasieskola (%)	Total (%)
Kluster 1	80,4	34,7
Kluster 2	17,6	54,1
Kluster3	2	11,2

Tabell 3.2. Denna tabell visar hur elever från olika kluster av stadsdelar är fördelade på skolan och hur detta ser ut i förhållande till Total. Med Total menar vi antal elever i procent om eleverna hade fördelats i proportion till klustrets storlek.

Av eleverna på Bladins gymnasieskola är 80,4 % från kluster 1. Endast 2 % av eleverna är från kluster 3. I jämförelse med totalsiffrorna kan vi se att denna skola avviker kraftigt vad gäller geografisk spridning. Ett annat exempel på låg geografisk spridning är Rönnens gymnasium.

Stadsdel	Skola	
	Rönnens Gymnasium (%)	Total (%)
Centrum	3,6	9,6
Västra innerstaden	2,4	7,8
Limhamn- Bunkeflo	4,8	17,3
Södra innerstaden	10,8	5,9
Hyllie	14,5	10,8
Fosie	21,7	16,4
Oxie	4,8	5,2
Husie	7,2	10,5
Kirseberg	6	5,3
Rosengård	24,1	11,2

Tabell 3:3 Denna tabell visar hur elever från olika stadsdelarna är fördelade på skolan och hur detta ser ut i förhållande till Total. Med Total menar vi antal elever i procent om eleverna hade fördelats i proportion till stadsdelens storlek.

När det gäller den geografiska spridningen vid Rönnens gymnasium kan vi se en underrepresentation från stadsdelarna Centrum, Västra innerstaden, Limhamn- Bunkeflo, Oxie och Husie. Å andra sidan ser vi en överrepresentation från stadsdelarna Södra innerstaden, Rosengård, Hyllie, Fosie och Kirseberg. När vi dessutom tittar på klusterindelningen så förstärks tendenserna.

Kluster	Skola	
	Rönnens Gymnasium (%)	Total (%)*
Kluster 1	10,8	34,7
Kluster 2	65,1	54,1
Kluster 3	24,1	11,2

Tabell 3.4. Denna tabell visar hur elever från olika kluster av stadsdelar är fördelade på skolan och hur detta ser ut i förhållande till total. Med total menar vi antal elever i procent om eleverna hade fördelats i proportion till klustrets storlek.

Av eleverna är 10,8% från kluster 1 och 89,2% från kluster 2 och 3. Likt Bladins gymnasieskola avviker skolans geografisk spridning markant från Total. Den största avvikelser ligger precis som hos Bladins gymnasieskola i kluster 1, men här avviker det åt ett direkt motsatt håll.

Det som händer i mitten

Som vi tidigare har nämnt ser vi att differensen mellan skolorna med avseende på geografisk spridning är stor i Malmö. Vi har nämnt två skolor med låg geografisk spridning och det är nu tid att se på en skola med en relativt hög geografisk spridning. Vi ser närmare på den stora kommunala innerstadsskolan S:t Petri skola.

Stadsdel	Skola	
	S:t Petri skola (%)	Total (%)
Centrum	14	9,6
Västra innerstaden	11	7,8
Limhamn- Bunkeflo	20,5	17,3
Södra innerstaden	3,7	5,9
Hyllie	8,8	10,8
Fosie	13,5	16,4
Oxie	2,3	5,2
Husie	7	10,5
Kirseberg	9,3	5,3
Rosengård	9,3	11,2

Tabell 3.5. Denna tabell visar hur elever från olika stadsdelarna är fördelade på skolan och hur detta ser ut i förhållande till Total. Med Total menar vi antal elever i procent om eleverna hade fördelats i proportion till stadsdelarnas storlek.

När vi tittar på den genomsnittliga avvikelser i tabell 3 ser vi att den är relativt låg för S:t Petri skola. Detta bör även ses i ljuset av att S:t Petri skola innan 2001 bara hade upptagning från stadsdelarna i kluster 1. I tabell 3:5 kan vi dock lägga märke till S:t Petri skola har en viss

överrepresentation av elever från Centrum, Västra innerstaden och Limhamn- Bunkeflo. Detta medan St. Petri ligger något under snittet när det gäller de andra stadsdelarna. Om vi ser hur representationen ser ut i vår klusterindelning blir resultatet följande.

Kluster	Skola	
	St Petri skola (%)	Total (%)
Kluster 1	46	34,7
Kluster 2	44,7	54,1
Kluster3	9,3	11,2

Tabell 3.6. Denna tabell visar hur elever från olika kluster av stadsdelar är fördelade på skolan och hur detta ser ut i förhållande till Total. Med Total menar vi antal elever i procent om eleverna hade fördelats i proportion till klustrets storlek.

Vi kan här se att elever från kluster 1 är överrepresenterade och kluster 2 och 3 är underrepresenterade, men till skillnad från Bladins gymnasieskola och Rönnens gymnasium är avvikelserna inte alls lika markant.

Vad säger intervjuobjekten om den geografisk spridning på Bladins gymnasieskola

När det gäller den geografiska spridningen vid Bladins gymnasieskola har intervjuobjekten uttryckt många och divergerade åsikter. Studie- och yrkesvägledaren Karin Renehed-Sölve på Bladins gymnasieskola är medveten om att det finns en viss homogenitet i elevgruppen men påpekar samtidigt att elevgrupperna skiljer sig åt mellan olika inriktningar och program. Hon menar att homogeniteten bland eleverna främst innebär att nästan alla är ”målinriktade”. Renehed-Sölve har uppfattningen att en del anser att skolan är ”snobbig”, vilket hon tror kan skrämja bort vissa elever från att söka sig till skolan.

På frågan om Bladins gymnasieskola är en tillflykt för elever från välbärgade hem svarar Renehed-Sölve att det stämmer med hennes uppfattning. Hon berättar även om en elevkultur på skolan. Till exempel har elevstyrelsen middag med lekar för förstaårseleverna och elevrådsordförande har en viktig roll. När vi ställer frågan om hur väl hon känner sina elever så svarar hon att hon känner en del väl, men många får hjälp hemma.

Som vi tidigare nämnt ser Agneta Eriksson, kommunalråd i Malmö för socialdemokraterna, den låga geografiska spridningen vid skolor som Bladins gymnasieskola som ett problem. Hon berättar att fenomenet med ”elitskolor” är en fråga som det förs en ”synnerligen levande diskussion om” i utbildningsnämnden.

Skolledaren vid NTI-gymnasiet känner väl igen kartläggningens beskrivning och tillägger att denna sorts skolor är de som får ta del av de positiva effekterna av det fria gymnasievalet. Att andra skolor förlorar sina studiemotiverade elever ser han som en förlust.

Vad säger intervjuobjekten om den geografisk spridning på Rönnens Gymnasium

Vi har inte haft möjligheten att intervjua någon vid Rönnens gymnasium. Det hade givetvis varit på sin plats med en intervju här då vi lagt märke till den låga geografiska spridningen på skolan. Agneta Eriksson beskrev dock Rönnens gymnasiums homogenitet på ett mycket intressant sätt. Hon menar att det finns djupt rotade föreställningar i Malmö om vilka elever som ska gå var och att Rönnens gymnasiums elevsammansättning är en konsekvens av dessa föreställningar. Hon menar att det finns en föreställning om att du som kvinna, med annan etnisk bakgrund än svensk, ska läsa omvårdnadsprogrammet och då passar Rönnens gymnasium. Vi menar att den stora överrepresentationen från kluster 3 skulle kunna förklaras utifrån Agnetas hypotes.

Vad säger intervjuobjekten om den geografisk spridning på St Petri skola.

Gun Wiklund från utbildningsförvaltningen, Rita Winberg, skolledare vid S:t Petri skola och kommunalrådet Agneta Eriksson lyfter samtliga fram S:t Petri skola som ett exempel där den sociala snedrekryteringen har minskat i och med det fria skolvalet. Bilden av S:t Petri skola som en skola med hög geografisk spridning stämmer väl överens med vår kartläggning.

Agneta Eriksson menar att Malmö stad har jobbat med att göra de kommunala skolorna mer attraktiva för elever med olika bakgrunder. Till exempel har de förlagt program vid dessa skolor som attraherar flera olika grupper. De har också, som vi tidigare nämnt, lagt det individuella programmet på prestigefyllda skolor så som S:t Petri skolan.

Rita Winberg beskriver utvecklingen vid skolan som något i grunden mycket positivt. ”Vi vill vara en skola för alla – alla ska vara välkomna” säger hon. Skolan har medvetet arbetat för att rekrytera elever med olika bakgrund från olika stadsdelar. På frågan om vilka elever som skolan attraherar svarar Rita ”elever med ambitioner”. Några viktiga faktorer för att S:t Petri skolan har lyckats är, enligt Winberg, att det är en lugn och trygg skola där eleven kan vara sig själv. Den tidigare ”snobbigheten” som man förknippat skolan med har idag ersatts med en anda som kallas ”petriandan”. Den geografiska och kulturella spridningen i

elevgruppen ligger till grund för den goda stämningen och de goda resultaten menar Rita Winberg. Hon menar att man från skolans håll måste se alla elever och hjälpa dem att bryta de mönster som annars kan skapa grupperingar med elever av uteslutande samma bakgrund.

Winberg ser att skolan har en annan sorts homogenitet bland eleverna än tidigare. Den homogenitet som tidigare berodde av geografisk hemvist har ersatts med en homogenitet med avseende på meritvärden från grundskolan. Denna bild delas av Gun Wiklund på utbildningsförvaltningen.

Vad säger den tidigare forskningen?

Likt resultaten från tidigare studier kan vi konstatera att den geografiska spridningen har ökat även i Malmö och att elevsammansättningarna på skolorna har förändrats i och med det fria skolvalet. När möjligheten för att välja skola öppnades kan vi se att en stor del av eleverna tar chansen att välja. Detta har givetvis också fått konsekvenser för elevsammansättningen.

I den tidigare forskningen kan vi också se att segregationen mellan andra städers skolor har ökat med avseende på socioekonomisk bakgrund. I denna synkrona studie kan vi inte se förändring över tid men vi kan konstatera att det finns skolor med låg spridning med avseende på inkomst och utbildning. Samtidigt kan vi se att skolor som tidigare bara haft upptagning från välbärgade stadsdelar idag har elever från hela staden.

Bilden av skolor som förlorar de studiemotiverade elever i konkurrensen, som beskrevs av skolledaren på NTI-gymnasiet, återfinns vi även i den tidigare forskningen. Kartläggningen säger inget om hur studiemotiverade eleverna är men vi kan se att det finns skolor som har en låg geografisk spridning och dessutom en genomsnittselev med låga värden på inkomst och utbildning.

I den tidigare forskningen menar man också att elever med högt ekonomiskt och kulturellt kapital flyr från de prestigefyllda innerstadsskolorna till små fristående skolor. Om vi anlägger ett malmöperspektiv kan vi göra följande tolkning. De studiemotiverade eleverna som tidigare har gått på Rönnen söker sig nu till de mer prestigefyllda innerstadsskolorna, läs S:t Petri skola och Malmö Borgarskola. Vad vi ser i andra änden är att de mest välbärgade nu söker sig bort från innerstadsskolorna, läs S:t Petri skola igen, till små fristående skolor, läs ProCivitas och Bladins gymnasieskola.

Den tidigare forskningen menar vidare att de samhällsgrupper som har störst kulturellt och ekonomiskt kapital kommer att skapa alternativa inträdeskrav vid de små fristående

skolorna. Det ska ses som ett svar på att betygsintaget har gjort det möjligt för alla elever att söka alla skolor. Att Bladins gymnasieskola tycks ha en kultur som gör att elever med annan bakgrund än från kluster 1 inte väljer att söka sig till dessa skolor kan var ett sådant exempel. Det är i högsta grad anmärkningsvärt då vi ser att dessa skolor har höga meritvärden och borde vara attraktiva för elever från alla stadsdelar i Malmö.

Vad säger Teorin

När vi införde betygsprincip, istället för närhetsprincip, för gymnasiet 2001 så börjar något mycket spännande hända. Vissa individer som tidigare har gått på skolor i underprivilegerade stadsdelar (läs kluster 3) söker sig nu till prestigefyllda kommunala skolor i innerstaden. Dessa individer måste, för att komma in, ha ett högt meritvärde från högstadiet. Enligt teorin skulle detta höga meritvärde bero av att individen besitter kulturellt kapital. Det vill säga vara förtrogen med vilka investeringar som krävs för att införskaffa mer kulturellt kapital, i detta fall en utbildning på en prestigefylld kommunal skola. Individen måste dessutom, för att våga söka till skolan och sedermera trivas, ha ett habitus som tillåter denna skolgång. Individen har, pga. sitt kulturella kapital, numera råd att investera i utbildning.

När dessa individer får tillträde till de prestigefyllda kommunala innerstadsskolorna ändras fältet. Människor med andra habitus kommer att vara med och slåss om vad som ska värderas inom fältet. Denna teoretiska beskrivning stämmer väl överens med den beskrivning som skolledaren Rita Winberg på S:t Petri skolan gav oss. Hon ser att elevkulturen har ändrats över tid och kopplar samman detta med att nya grupper har fått tillträde till skolan.

Som vi kan se i vår kartläggning har till exempel St. Petri en stor geografisk spridning och relativt stor spridning vad gäller inkomst och utbildning. Innan införandet av betygsprincipen var detta inte fallet. Den självklara frågan är således var en del av denna grupp av individer som tidigare hade förtur till dessa prestigefyllda skolor har tagit vägen. Svaret är givet enligt tidigare forskning, de flyr till mindre fristående skolor. Den teoretiska förklaringen på att dessa elever flyr utgår ifrån habitus och kapital. Deras habitus är inte längre självklart det som värderas högst. Det är inte längre givet att det kulturella kapitalet kan förräntas här.

För att förhindra att samma sak ska hända på de prestigefyllda fristående skolorna beskriver den tidigare forskningen att gruppen kommer att skapa informella hinder. Detta kan tolkas av intervjuobjektens beskrivning av exempelvis Bladins gymnasieskola. Det är inte betyget som hindrar människor från kluster 2 och 3 att söka hit, det är något annat. Med vår teoretiska bakgrund skulle vi vilja förklara detta med att här finns en kultur som passar mycket få habitus.

7.5 Val av program och skola

Stadsdel	Studieförberedande	
	Ja (%)	Nej (%)
Västra innerstaden	41,1	58,9
Centrum	39,6	60,4
Limhamn- Bunkeflo	39	61
Husie	35,8	64,2
Hyllie	34,6	65,4
Kirseberg	33,3	66,7
Oxie	32,4	67,6
Fosie	31,1	68,9
Södra innerstaden	29,9	70,1
Rosengård	29,2	70,8
Total	34,8	65,2

Tabell 4A. Denna tabell visar hur många elever från varje stadsdel som går studieförberedande program. Tabellen är sorterad med de stadsdelar som har högst andel elever som går studieförberedande överst.

Stadsdel	Huvudman	
	Fristående (%)	Kommun (%)
Oxie	54	46
Limhamn- Bunkeflo	43,1	56,9
Västra innerstaden	39,2	60,8
Södra innerstaden	36,3	63,7
Husie	35,8	64,2
Centrum	34,1	65,9
Hyllie	33,6	66,4
Kirseberg	31,9	68,1
Fosie	29,5	70,5
Rosengård	24,8	75,2
Total	35,4	64,6

Tabell 4B. Denna tabell visar hur stor andel av eleverna från varje stadsdel som väljer gymnasieskola med fristående respektive kommunal huvudman.

Vad säger tabellerna oss?

I tabell 4A kan vi se att valet av studieförberedande program skiljer sig åt mellan de olika stadsdelarna. Kluster 1 har som i många andra tabeller intagit de tre översta placeringarna. Längst ner i listan finner vi kluster 3.

När det gäller tabell 4B ser vi att kluster 3 är det område som har lägst andel elever som går på fristående gymnasium. Likt tabell 4A befinner sig stadsdelarna i kluster 1 högt upp på denna lista. Anmärkningsvärt är att Oxie och Södra innerstaden är placerade högt upp.

Vad säger tidigare studier?

I Rapporten *Skolan under 1990-talet – Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier* skriver Donald Broady att elever med bakgrund i de högre samhällsklasserna i högre grad söker sig till studieförberedande utbildningar. Detta stämmer väl överens med resultaten i tabell 4A.

Vi kan läsa i Skolverkets rapport *Valfriheten och dess effekter* (2003, s. 12) att ”Valfriheten är ett samhälleligt projekt för i första hand de välutbildade”. Detta tycks stämma väl överens med situationen i Malmö då högutbildade i högre grad tycks välja fristående gymnasium.

Vad säger teorin?

Enligt teorin finns det ett inbyggt hinder för människor med lågt ekonomiskt och kulturellt kapital att läsa studieförberedande program. Om vi erinrar oss individen från medelklassen. Eleven som genom tidigare skola, familj och omgivning har skaffat sig ett gediget kulturellt kapital så kan vi se att denna elev enkelt kan välja ett studieförberedande program utan att trotsa sitt habitus. Utifrån sin socialisation utvecklar eleven en vilja till fortsatta studier. Detta kan ses i direkt motsats till eleven med arbetarbakgrund. När denna elev ska välja väljer han oftare ett yrkesförberedande program då det inte trotsar hans habitus. Yrkesförberedande program ger dig en yrkestitel. Individen har inte råd att invertera i kulturellt kapital av flera anledningar. Först och främst på grund av att det innebär en uppskjuten ekonomisk inkomst men även på grund av att personen i fråga inte har vetenskap om hur man förvaltar det kulturella kapitalet. Det är därför vi kan se, vid närmre studier av vår kartläggning, att det är tre gånger högre sannolikhet att du läser handelsprogrammet om du är bosatt i kluster 3 jämfört med kluster 1. Samma förhållande gäller för omvårdnadsprogrammet.

Vårt teorikapitel behandlar inte fristående skolor ingående. Vad vi dock kan säga är att det kulturella kapitalet innebär att vara informerad om vilka val som är gynnsamma. När utbildningslandskapet består av 80 olika program och 25 olika skolor kommer elever med kulturellt kapital att göra mer välinformerade val. Detta kan vara en förklaring till varför alla stadsdelar i kluster 1 ligger högt i tabell 4B. I vår studie ser vi inte valet av fristående skolor som ett mer uteslutande gynnsamt val. Det vi anser dock att det tenderar vara ett mer aktivt val.

7.6 Sammanfattning

I den teoretiska utgångspunkt beskriver vi skolan som en institution. Ur det institutionella perspektivet blir samhällets värden och normer ramar för institutionens möjliga värden, normer och handlingar. Malmö beskrivs ofta som en stad med tydliga klyftor, vilket vi också kan se i modell 1, och utifrån det institutionella perspektivets ska detta återspeglas i elevsammansättningen i Malmös gymnasieskolor.

Kartläggningen i denna studie verkar stämma väl överens med det institutionella perspektivet: genomsnittselevens inkomst- och utbildningsbakgrund på Malmös gymnasieskolor skiljer sig vitt åt, de skolorna med de högsta respektive lägsta värdena för genomsnittseleven har också en låg spridning i elevsammansättningen och den geografiska koncentrationen är för dessa skolor hög. Vidare ser vi att elever från de välbärgade stadsdelarna i högre grad söker sig till studieförberedande program medan elever från mindre välbärgade stadsdelar söker sig till yrkesinriktade program. För friskolorna är mönstren inte lika tydliga men det verkar finnas en tydlig hierarki. Vi återfinner elever från alla stadsdelar på friskolor men vilka elever som hamnar var verkar styras av elevernas inkomst- och utbildningsbakgrund.

De skolorna med de högsta värdena på genomsnittseleven är små fristående skolor. Dessa skolor har också en hög koncentration i elevsammansättningen med avseende på variablerna stadsdel, inkomst och utbildning. För att göra det tydligt: 4 av 5 elever från Bladins gymnasieskola kommer från de tre rikaste stadsdelarna. Frågan vi ställer oss är om dessa små fristående skolor har kommit att fylla funktionen som elitens skolor i Malmö?

De kommunala skolorna Rönnens gymnasium och Malmö latinskola sticker också ut i kartläggningen. Till skillnad mot de små fristående skolorna har dessa en genomsnittselev med låga värden. Men de har liksom de små friskolorna en låg spridning i elevgruppen med

avseende på bakgrundsfaktorerna. Kan övergången från närhetsprincip till betygsprincip ha dränerat dessa skolor på de studiemotiverade eleverna?

Kartläggningen visar också tendenser åt andra hållet. De prestigefyllda kommunala gymnasieskolorna S:t Petri skola och Malmö Borgarskola har en relativt stor spridning i elevsammansättningen. Detta är anmärkningsvärt då dessa skolor innan det fria skolvalet bara hade elever från Malmös välbärgade stadsdelar. Denna utveckling kan delvis förklaras av ett aktivt arbete ifrån skolan och politiker.

Bourdieu menar att reproduktionen är en av skolans viktigaste uppgifter som institution. Reproduktionen sker genom socialisationen, kvalifikation och sortering. Kartläggningen i denna studie kan tolkas som att reproduktionen av den sociala ordningen fungerar väl. Elever med högutbildade föräldrar går i högre grad på skolor med studieförberedande program och elever från stadsdelar med låg inkomst och utbildning går på skolor med företrädesvis yrkesförberedande program. Malmös privilegierade familjer, de med högt ekonomiskt-, kulturellt- och socialt kapital, söker sig till mindre fristående skolor. Här skapas enligt teorin en exkluderande likriktad kultur som utesluter oönskat klientel och låter de privilegierade familjernas barn förränta sitt kapital ostört.

Kartläggningen i denna studie har stämt väl överens med intervjuobjektens uppfattningar. Skolledarna känner igen bilden av elevsammansättningen som vi presenterat. Vi kan därför konstatera att det statistiska verktyget har fungerat väl.

8 SLUTDISKUSSION

I denna avslutande del av uppsatsen har vi för avsikt att lägga våra anspråkslösa jag åt sidan. Vi tänkte här presentera och diskutera de problem som vi ser utifrån våra egna subjektiva åsikter.

Malmö anno 2009 är en stad med stora klyftor. Vi ser att skillnaderna i inkomst- och utbildningsnivå är stor. I vardagslivet innebär detta att Malmö har invånare som måste tigga till sig levebrödet utanför ICA varje dag samtidigt som andra Malmöbor köper villor på Ribbersborg för tiotals miljoner. Inte endast inkomstskillnaderna är stora utan även den etniska segregationen är avsevärd. När man ser på stadsdelar som Rosengård och Västra innerstaden kan ingen hederlig politiker säga att man har lyckats med integrationen. Vi menar att Malmö stad utgör ett klassamhälle med starkt hierarkiska strukturer. Vi ser också att ett klassamhälle kräver en sorterande skola och vi ser att denna finns i Malmö. Politikerna kan visa upp goda exempel som Malmö Borgarskola och S:t Petri skola, men om de inte ser till helheten missar de något avsevärt. Malmös gymnasieskolor fungerar som reproducerande institutioner av de sociala orättvisor som finns i Malmö idag.

Den politiska ambitionen att göra innerstadsskolorna tillgängliga för individer med olika bakgrunder har haft positiva konsekvenser. Men vi kan också se att detta projekt har sina baksidor. Idag finns en homogenisering vad gäller betyg på de prestigefyllda skolorna. Vi har en koncentration av elever med exceptionellt höga betyg på samma skola och i Malmö ser vi också motsatsen. Detta är en pedagogisk tragedi. All forskning visar att den generella kunskapsnivån i landet höjs om vi låter elever med olika meritvärden träffa, hjälpa och stötta varandra. Nu dräneras stora kommunala skolor i Malmö på studiemotiverade elever med bra meritvärden. Vilken chans ger vi eleverna som blir kvar?

Om vi tittar på situationen i Malmö så finns det tendenser till att klyftorna inte minskar utan bara byter ansikte. Vi ser friskolor med skyhöga meritvärden som endast rekryterar elever ur privilegierade familjer. Egentligen är vi inte särskilt intresserade av om några överklassungar väljer en liten skola som exkluderar andra. Men det blir ett problem när dessa individer, utan kulturell kompetens, i framtiden är blinda för hur situationen är för andra grupper i samhället. Lägg därtill att dessa individer ofta tilldelas maktpositioner så får du ett problem på samhällsnivå. Ett annat problem på samhällsnivå som vi kan se resultatet

av redan idag är hur det går för de andra. Den värsta dränering sker på några av våra stora kommunala skolor. En sammanhållen skola ger större möjligheter till klassresor. Är detta en möjlighet som vi vill ta ifrån dessa människor?

I Malmö är det ofta etnicitetsperspektivet som går före när man ska se hur väl integrationen fungerar. Avslutningsvis skulle vi vilja ställa oss frågan hur kommer det sig att vi kan se så tydliga tendenser utan att titta på detta perspektiv? Varför hänger inkomstnivå och utbildningsnivå så ofta samman med elevsammansättningen på skolorna? Kanske är det så att etnicitet är starkt knutet till klass i Malmö. Men är verkligen så att alla med annan etnisk bakgrund än svensk är lågutbildade och fattiga här? Vi tror att denna studie kan komplettera den bild som målas upp av Malmö. Och med flera variabler i undersökningen kan vi få svar på hur elevsammansättningen verkligen ser ut. Vi skulle även kunna få se om det är föräldrarnas klasstillhörighet eller etniska tillhörighet som spelar störst roll när ungarna väljer gymnasieskola.

REFERENSLISTA

Berner, B. (1977). *Skola ideologi och samhälle: Ett kommenterat urval franska utbildningssociologiska texter av Bourdieu/Passeron, Baudelot/Establet, Poulantzas*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Bernstein, B. Lundgren, U (1983). *Makt, kontroll och pedagogik: Studier av den kulturella reproduktionen*. Stockholm: LiberFörlag.

Bourdieu, P (1964). *Les héritiers: Les étudiants et la cultur*. Paris

Bourdieu, P. Passeron J. –C. (2008). *Reproduktionen: bidrag till en teori om utbildningssystemet*. Lund: Arkiv.

Broady, D. (1981). *Den dolda läroplanen*. Stockholm: Krut: kritisk utbildningstidsskrift, 0347-5409; 16.

Broady, D. (1985). *Kultur och utbildning: Om Pierre Bourdieus sociologi*. Stockholm: Universitet och högskoleämbetet

Broady, D. (1998). *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Skeptronhäften/Skeptron Occasional Papers nr 15.

Broady, B. Palme, M. (1992) *Högskolan som fält och studenternas livsbanor*. Stockholm: Rapporter från forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, Lärarhögskolan i Stockholm: Institutionen för pedagogik

Broady, D. (2000). *Skolan under 1990-talet: sociala förutsättningar och utbildningsstrategier. Välfärd och skola*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Ditt gymnasieval: Läsåret 2010/11 | Utbildningsförvaltningen Malmö stad. (2009). Malmö: Malmö stad

Engdahl, O. Larsson, B. (2005). *Sociologiska perspektiv: Grundläggande begrepp och teorier*. Lund: Studentlitteratur.

Ekmark, M. (2009:12e oktober). Snedrekryteringen till högskolan består. *Dagens Nyheter*

Esaiasson, P. Gilljam, M. Oscarsson, H. Wängnerud. (2003). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Jarlén, L. (2000). *Gymnasium 2000*. Stockholm: Bilda.

Liljequist, K. (1999). *Skola och samhällsutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Lindgren, A. -L. (2005). *Flum? nej en ökad segregation, en rapport om skolans tyngsta problem*. Tankesmedjan Idé&Tendens: Rapport nr 8.

Malmö stad. (2008). *Områdesfakta för Malmö 2008*. Malmö: Stadskontoret - Avdelningen för Strategisk utveckling

Malmö Stad. (2009). *Gymnasiutbildningar: Nationella program*. Malmö: Malmö stad.
Hämtad 09-10-14, från
<http://www.malmo.se/skolautbildning/gymnasieskolor/gymnasiutbildningar/nationellaprogram.4.33ace30d103b8f15916800052121.html>

PISA. (2003). *Knowledge and Skills for Life. First Results from PISA2000*. OECD.

Skolverket. (2003). *Valfriheten och dess effekter inom skolområdet*, Rapport nr 230.

Skolverket. (2009). *Vad påverkar resultaten i svenska grundskola?*. Stockholm.

Skolverket. (2008). *Studieresultat i gymnasieskolan*. Stockholm.

Stigendal, M. (1999). *Sociala värden i olika sociala världar: Segregation och integration i storstaden*. Lund: Studentlitteratur.

Söderström, M & Uusitalo, R. (2005). *Vad innebär införandet av fritt skolval i Stockholm för segregeringen i skolan?*. Uppsala: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU).

Söderström, M. (2006). *Betygsintagning och elevers studieframgång i Stockholms gymnasieskolor?*. Uppsala: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU).

Utredning- och statistik kontoret. (2002). *Förändrad elevsammansättning på gymnasieskolan i samband med ändrad intagningsprincip*. Stockholms stad.

Prop. 1990/91:18. *Om ansvaret för skolan*.

Prop. 1990/91:85. *Växa med kunskaper: Om gymnasieskolan och vuxenutbildningen*.

Prop. 1992/93:230. *Valfrihet i skolan*.

BILAGOR

Bilaga 1: Variabler

Skola

Variabeln skola syftar till den skola som eleven går på under läsåret 09/10. Variabeln innefattar 25 stycken värden. Alla skolor är gymnasieskolor.

Källa: Klasslistor (offentlig handling)

Huvudman

Variabeln huvudman betecknar vem som har huvudansvaret för organisationens verksamhet. Variabeln har två värden: fristående och kommun.

Källa: Skolverket

Program

Variabeln program syftar till det gymnasieprogram som den enskilda individen under läsåret 09/10 gick vid. Variabeln program har 17 värden som korresponderar mot de 17 nationella programmen. Då programbeskrivning avviker från de 17 nationella programmen, specialutformat program, har vi klassificerat dem efter programmets närmaste tillhörighet. Ex JP (Juridiska programmet) klassificeras som Samhällsprogram.

Källa: Klasslistor (offentlig handling)

Studieförberedande

Variabeln studieförberedande har två värden, ja och nej. Till de studieförberedande programmen räknas Samhällsprogrammet och Naturvetenskapliga programmet. De resterande 15 räknas inte som studieförberedande. Notera att det inte handlar om behörighet.

Källa: Klasslistor (offentlig handling)

Stadsdel

Variabeln stadsdel betecknar den stadsdel eleven är bokförd i vid observationstillfället.⁵

Källa: *Områdesfakta för Malmö 2008*

Kluster

Variabeln kluster betecknar grupper av stadsdelar (en eller flera) som har stora likheter vad avser variablerna inkomst och utbildning. Variabeln har tre värden: kluster 1, kluster 2 och kluster 3.

⁵ Se Bilaga 2: Från postnummer till stadsdel

Inkomst

Disponibel medelinkomst per invånare på stadsdelsnivå. Disponibel inkomst: Bruttoinkomst minus slutlig skatt plus positiva transfereringar. Avser familjer 20- år (Hemmaboende barn över 20 år räknas inte som inkomstenhet).

Källa: *Områdesfakta för Malmö 2008*

Utbildning

Variabeln utbildning betecknar andel i procent av stadsdelspopulationen med eftergymnasial utbildning.

Källa: *Områdesfakta för Malmö 2008*

Bilaga 2: Från postnummer till stadsdel

Vi ska i denna bilaga kort redogöra för hur vi gått tillväga för att placera varje individ i en av Malmöns tio stadsdelar. Eftersom stadsdelen inte framgår av adressen har vi använt oss av postnummer.

I det första steget mata vi in postnumret för alla elever i klasslistorna.

I det andra steget jämförde vi en femställig postnummerkarta med en karta över Malmöns stadsdelar. Utifrån detta skapade vi listor med postnummer för varje stadsdel. I de fall stadsdelarnas gränser inte sammanföll med postnummerområdenas gränser gjordes särskilda bedömningar. I de flesta fall tilldelades postnumret den stadsdel som den största delen av området var placerat i. Undantagen skedde då bebyggelsen främst låg i en av stadsdelarna. Sammanlagt korrelerades 261 postnummer till de tio stadsdelarna.

I det tredje steget användes listorna för att transformera postnummerna till en av de 10 stadsdelarna för varje enskild individ.

Bilaga 3: Skolorna

ProCivitas Malmö

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 522
Program: BF, SP,
Slutbetyg 07/08: 17,9
Stadsdel: Västra innerstaden

Rönnens gymnasium

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 360
Program: OP, IV, Specialutformat
Slutbetyg 07/08: 12,3
Stadsdel: Centrum

S:t Petri skola

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 794
Program: NV, SP, IV, Specialutformat
program
Slutbetyg 07/08: 15,3
Stadsdel: Centrum

TAU Learning

Hantsverksgymnasium

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 21
Program: HP
Slutbetyg 07/08: 14,0
Stadsdel: Centrum

Universitetsholmens Gymnasium

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 452
Program: EC, EP, TE, IV
Slutbetyg 07/08: 12,2
Stadsdel: Västra innerstaden

UKD Gymnasiet

Huvudman: -
Totalt antal elever 08/09: -
Program: -
Slutbetyg 07/08: -
Stadsdel: -

UVS Gymnasium

Huvudman: -
Totalt antal elever 08/09: -
Program: -
Slutbetyg 07/08: -
Stadsdel: -

Malmö Borgarskola

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 1420
Program: NV, SP, IV, HP, IB,
Specialutformat
Slutbetyg 07/08: 15,9
Stadsdel: Centrum

Mölledalsgymnasiet

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 452
Program: BP, IV, Specialutformat
Slutbetyg 07/08: 11,3
Stadsdel: Husie

Mediegymnasiet

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 617
Program: MP, IV
Slutbetyg 07/08: 13,3
Stadsdel: Västra innerstaden

Pauli gymnasium

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 618
Program: NV, SP, IV, Specialutformat
Slutbetyg 07/08: 12,8
Stadsdel: Centrum

Kunskaps gymnasiet

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 311
Program: EC, NV, SP
Slutbetyg 07/08: 13,6
Stadsdel: Västra innerstaden

Mikael Elias teoretiska gymnasium

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09:
Program: -
Slutbetyg 07/08: -
Stadsdel: Södra innerstaden

Malmö latinskola

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 756
Program: NV, SP, IV Specialutformat
Slutbetyg 07/08: 13,7
Stadsdel: Centrum

Malmö Praktiska Gymnasium

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 264
Program: EP, FP, IP
Slutbetyg 07/08: 11,5
Stadsdel: Limhamn- Bunkeflo

NTI-gymnasiet

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 305
Program: MP, TE, EC
Slutbetyg 07/08: 11,1
Stadsdel: Södra innerstaden

John Bauergymnasiet

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 448
Program: EC, HP, MP, HV, OP
Slutbetyg 07/08: 11,8
Stadsdel: Västra innerstaden

Heleneholms gymnasium

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 876
Program: NV, SP, BF, ES, IV,
Specialutformat
Slutbetyg 07/08: 14,7
Stadsdel: Södra innerstaden

InfoKomp- gymnasiet

Huvudman: -
Totalt antal elever 08/09: -
Program: -

Slutbetyg 07/08: -
Stadsdel: -

Bladins gymnasieskola

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 156
Program: NV, SP
Slutbetyg 07/08: 15,9
Stadsdel: Centrum

Bryggeriets Gymnasium

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09:133
Program: -
Slutbetyg 07/08: -
Stadsdel: Södra innerstaden

Frans Suells och Jörgen Kocks Gymnasium

Huvudman: Kommun
Totalt antal elever 08/09: 1654
Program: ES, HP, HV, IV,
Specialutformat, HR
Slutbetyg 07/08: 13,0
Stadsdel: Centrum

Cyber gymnasiet

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 703
Program: ES, EC, MP, NV, SP
Slutbetyg 07/08: 14,6
Stadsdel: Centrum

Einar Hansen Gymnasiet

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09: 115
Program: NV, ES
Slutbetyg 07/08: 16,2
Stadsdel: Centrum

Jensen gymnasium

Huvudman: Fristående
Totalt antal elever 08/09:192
Program: HP, NV, SP
Slutbetyg 07/08: -
Stadsdel: Centrum